

Četvrtak, 12. februar 2004.
Svedok Filip Morion (Philippe Morillon)
Svedok Tore Soldal (Tore Soldal)

Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.07 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Najs (Nice).

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, možemo li na kratko zbog proceduralnih pitanja da pređemo na privatnu sednicu?

SUDIJA ROBINSON: U redu, idemo na privatnu sednicu.

(privatna sednica)

sekretar: Na otvorenoj smo sednici.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, Tužilaštvo poziva generala Filipa Moriona (Philippe Morillon). Dok čekamo da se svedok uvede, molim da se dodeli broj za ovaj dokazni predmet, on sadrži 35 tabulatora.

SUDIJA ROBINSON: Da.

sekretar: To će biti dokazni predmet broj 648, časni Sude.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, Tužilaštvo povlači tri dokazna predmeta, odnosno tabulatora, ali ne želi da prenumerise one koji su preostali. Tabulatori koje želimo da povučemo nose brojeve 1, 3 i 31. Časni Sude, u skladu sa nalogom Suda, ovde u sudnici se nalaze dva predstavnika francuske vlade, gospodin Olivije Barat (Olivier Barrat) i gospodin Danijel Varin (Daniel Warin).

Oni se nalaze iza mene, sede iza mene i ukoliko bude neophodno, napisaće mi ceduljice za slučaj da žele da se neko pitanje ponovo obradi.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Primili smo to na znanje. Neka svedok pročita svečanu izjavu.

SVEDOK MORION: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Grum (Groome).

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC GRUM

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim da počnemo tako što ćemo svedoku da pokažete dokazni predmet pod tabulatorom 2, dokaznog predmeta 648, a to je izjava generala Moriona. Generale, da li me čujete na francuskom?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, dobro.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U redu. Molim vas pogledajte sada ovaj dokument pred vama. Da li je to rezime vašeg svedočenja koje se tiče događaja u proleće 1993. godine, kao i događaja iz 1992. godine?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Da, časni Sude, ovo je ispravno.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada pošto ste dali svečanu izjavu, možete li da nam kažete je li ovaj dokument tačan, koliko je vama poznato?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, koliko se ja sećam, sve šta je ovde navedeno je istina.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li ovde u dokumentu stoje i vaše primedbe koje se tiču dokumenata koji se nalaze takođe u ovom registratoru, u ovom dokaznom predmetu?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

SUDIJA KVON: Gospodine Grum, svedok nije potpisao ovaj dokument.

TUŽILAC GRUM: Pa možemo da ga zamolimo da ga potpiše ovde u sudnici.

SUDIJA KVON: Je li on pročitao svoju izjavu na engleskom ili na francuskom jeziku?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Na oba jezika. Gospodine generale, iako vi sada svedočite na francuskom jeziku, kažite nam da li znate engleski?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, tačno je, časni Sude, znam engleski.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: I ovaj dokument, jeste li ga vi pregledali na engleskom jeziku i možete li da nam kažete je li ta verzija na englesom jeziku istinita i tačna, koliko je vama poznato?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC GRUM: Molim vas da potpišete poslednju stranu tog dokumenta.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodin Grum, nastavite.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Generale, u ovom dokumentu stoji da ste vi trenutno na funkciji poslanika u Evropskom parlamentu (European Parliament). Tu se takođe govori o tome kako ste vi služili u UNPROFOR-u (United Nations Protection Forces) i to je ono šta nas interesuje u ovom postupku. Ovde se takođe opisuje vaša karijera u UNPROFOR-u. Kaže se da je počela u martu 1992. godine, kad ste bili zamenik komandanta za Hrvatsku i ostali ste na toj dužnosti do septembra 1992. godine, kada ste postali komandant UNPROFOR-a za Bosnu i Hercegovinu i na toj dužnosti ste ostali do 12. jula 1993. godine. Je li to tačno šta se tiče vaše službe u UNPROFOR-u?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, potpuno tačno.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da opišete Pretresnom veću kakav je bio vaš zadatak dok ste se nalazili na službi u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: U redu. Mislim da bi se shvatile stvari, treba sagledati ceo kontekst. Mi smo dobili mandat od Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (UN Security Council) i to da bi ispunili i sproveli Vens-Ovenov plan (Vance-Owen Plan), da bismo nadzirali prekid vatre i sproveli to u Hrvatskoj. Stoga je naš zadatak bio da obezbedimo povlačenje savezne vojske sa teritorije koju je ona držala u Hrvatskoj, kao i da zaštitimo stanovništvo. Nismo imali nikakvih ovlašćenja za Bosnu i Hercegovinu. Iz Njujorka (New York) nam to nije bilo dodeljeno, već je bilo rečeno da će se general

Nambijar (Satish Nambiar) možda poslati u Sarajevo, zato što se želelo da mi budemo u nekoj neutralnoj prestonici, jer se smatralo da će to da bude od pomoći za konsolidaciju prekida vatre i uspostavu mira u Hrvatskoj. Stoga je bilo odlučeno da naše sedište ne bude ni u Beogradu, ni u Zagrebu, zato da bi se izbeglo da mi budemo izloženi pritisku bilo koje vlade koja je bila jedna od strana u sukobu. Smatralo se da je Sarajevo neutralna prestonica, koja se nalazi na sredini između ove dve pomenute, i iz tih razloga je naše sedište bilo osnovano tamo, dok su snage bile razmeštene na teritoriji Hrvatske. Potajno su se nadali da će naš štab, dakle naši "Plavi šlemovi" (UN Blue Helmets) koji su se nalazili u Sarajevu, da će oni kasnije pomoći da se ukloni pretnja koja je postojala u to vreme, ali mi zapravo nismo imali prave, ozbiljne snage tamo. Imali smo zapravo samo sekretarice i administrativno osoblje u štabu u Sarajevu. U martu kada je otpočela drama, zapravo početkom aprila, mi smo se našli u situaciji gde se od nas tražilo da budemo posrednici, da igramo ulogu posrednika. Dakle, trebalo je da učestvujemo u tome da pomognemo u povlačenju saveznih snaga koje su se našle blokirane u Sarajevu. General Kukanjac je bio komandant korpusa i tamo se nalazila i škola kadeta, pored kasarne "Maršal Tito". Bosanski Srbi su zarobili Izetbegovića kad se on vratio sa jednog puta i po zahtevu svih strana, mi smo pokušali da posređujemo da bi se oslobodio predsednik Izetbegović i da bi general Kukanjac onda mogao da izvrši evakuaciju. To je bio jedan od važnih zadataka i to je ovo što smo pokušali da uradimo. Na žalost, stvari su se pogoršavale na takav način i do tog stepena da smo se mi našli u situaciji da nismo mogli uopšte da ispunimo zadatak koji smo dobili za Hrvatsku, zato što smo tamo bili odsečeni.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam što ste nam dali ovu generalnu informaciju, ali molim vas da imate na umu da trebate da odgovarate na konkretna pitanja.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Generale, upravo ste nam govorili o vašoj ulozi posrednika. Tokom vaše službe da li ste se vi redovno sastajali sa svim političkim i vojnim rukovodiocima u regionu?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, sve dok smo se nalazili u Sarajevu, a to je bilo negde do sredine maja, zato što smo mi sredinom maja ljutito napustili Sarajevo i to privremeno, zato što nismo mogli da obavljamo svoje dužnosti.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da skrenem vašu pažnju na 30. maj 1992. godine. Da li ste se vi tada sastali sa optuženim gospodinom Miloševićem u Beogradu i da li je taj sastanak bio vezan za ono šta se događalo u Sarajevu?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Mi smo, dakle, bili prisiljeni da napustimo Sarajevo zbog anarhije koja je tamo vladala i zbog toga što mi nismo mogli da obavljamo svoj posao i zato smo otišli u Beograd razmišljajući da li da se premestimo u Zagreb, eventualno da bismo obavili svoj posao, svoj zadatak koji su nam poverile Ujedinjene nacije (United Nations). Prema tome, 30. maja, nekoliko dana posle našeg pristizanja u Beograd, održan je sastanak između štaba UNPROFOR-a i generala Nambijara, koji je bio komandant snaga i gospodina Miloševića.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Recite nam molim vas o čemu se diskutovalo na tom sastanku i posebno se osvrnite na to šta je rekao gospodin Milošević delegaciji UNPROFOR-a?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Pa naravno, mi smo sagledali situaciju u Sarajevu. General Nambijar je insistirao na tome da se prekine granatiranje grada. Gospodin Milošević je, kako stoji u ovom dokumentu koji je dostavljen Pretresnom veću, dakle gospodin Milošević se složio s tim da je ovo granatiranje neprihvatljivo i rekao da će uraditi sve što može da se to prekine i da će tražiti od gospodina Karadžića i od generala Mladića da prekinu sa tim granatiranjem. Dakle, ovo je izveštaj koji su dobili članovi Pretresnog veća i ovaj izveštaj, dakle ispravno prikazuje ono šta je rečeno u to vreme.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Je li gospodin Milošević rekao šta će on da uradi da bi pomogao tome da se prekine granatiranje Sarajeva?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: On je to rekao, onako kako stoji u ovom dokumentu 4.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Časni Sude, to je tabulator 4, dokaznog predmeta 648.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Dakle, ovaj dokument je sastavio lično general Nambijar. Ja znam da je on pregledao svaki detalj ovoga i gospodin Milošević je rekao da će učiniti sve što može, da će iskoristiti svoj uticaj da bi se prekinulo sa ovim granatiranjem i da bi prestalo ovo krvavo zločinačko granatiranje i rekao je da će da kaže Karadžiću da ne može da računa ni na kakvu podršku ukoliko ne prekine sa granatiranjem.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Dakle, gospodin Milošević je rekao da Karadžić neće moći da računa ni na kakvu podršku, ukoliko ne prekine sa ovim granatiranjem. Šta ste vi smatrali da ta reč podrška znači u tom kontekstu?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ja mislim da bih ja trebao da izbegnem bilo kakvo nagađanje ovde, dakle, ovo je bila savezna vojska koja je bila pod generalom Kukanjcem. Dakle, vojska bosanskih Srba je nikla preko noći i pod komandom generala Kukanjca, samo su ofarbali postojeće oznake i prostorije i postali su nova vojska, ali to su bili isti oficiri i ista oprema, čak delimično i regruti. Neki su, to je tačno, došli iz Savezne Republike Jugoslavije, ali većina snaga je i bila odatle, iz te vojske. Ali municija, gorivo, logistička podrška i tako dalje, to je sve stizalo od savezne vojske koja se nalazila pod komandom predsednika, prema tome ta vrsta podrške je bila direktna i bila je evidentna svima, uključujući i nas.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U tom dokumentu vidite da te reči "krvavo", "zločinački", stoje pod navodnicima, misli se na granatiranje. Kako ste vi protumačili te reči u ovom kontekstu?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Pa general Nambijar je verovatno želeo da kaže, kad je stavio ove navodnike, da su to bile upravo one reči koje je upotrebio gospodin Milošević.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da u nekoliko rečenica opišete Presresnom veću kakva je situacija bila u istočnim enklavama u Bosni i Hercegovini u vreme kada ste vi preuzeli dužnost u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Mislim da smo mi, dakle, imali zadatak, mandat u Bosni i Hercegovini. Ja sam tamo bio komandant snaga na terenu i trebalo je da pomognem u sprovođenju humanitarnih operacija. Ja sam tamo bio da pomognem gospođi Ogata (Sadako Ogata) iz UNHCR-a (United Nations High Commissioner for Refugees) u obavljanju njenih dužnosti, a to je bilo da zapravo učinimo sve šta je moguće da se pomogne stotinama hiljada žitelja Bosne i Hercegovine koji su se sklonili u enklave koje su bile opkoljene i gde nije mogla da stigne nikakva pomoć. Dakle, mi smo naročito trebali da se skoncentrišemo na ove enklave na istoku. U tim enklavama je postojala velika neizvesnost. Ove enklave su bile delimično pod kontrolom muslimanskih snaga pod komandom Nasera Orića, koji je redovno otpočinjao borbe i borbena dejstva, tako da je doturanje hrane stanovništvu, za koju se smatralo da može da dođe kako iz Beograda, tako i iz Splita i iz Mostara, bilo prilično otežano svim tim. Bosanski Srbi su nam govorili da je to bilo

usled borbi koje su se vodile. Predsedništvo u Sarajevu se redovno žalilo na to da je stanovništvo u tim enklavama ugroženo i postepeno je ovaj region došao u žižu interesovanja, jer sam i ja insistirao na tome da se obezbedi sve što je potrebno lokalnom stanovništvu, ne samo tu nego i svuda drugo i da se omogući slobodan prolaz humanitarnim konvojima.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U vašoj izjavi govori se detaljno o napadima koje je vodio Naser Orić, posebno što se tiče napada uoči pravoslavnog Božića. Da li ste u jednom času razgovarali sa Naserom Orićem, razgovor za vreme koga ste mu govorili o tome šta će biti sa zatvorenicima?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Tek kasnije, u martu sam razgovarao sa Orićem kada sam se našao na terenu. A ovo šta vi spominjete, te akcije su ono zbog čega je došlo do znatnog otežavanja situacije na tom području od januara. Naser Orić je vodio napade na pravoslavni Božić i razorio je sela tom prilikom, masakrirao sve stanovnike. Zbog toga je došlo do izuzetno visokog stepena mržnje u tom području i na području Bratunca posebno. Celokupno srpsko stanovništvo se bunilo na samu pomisao da bi mogla da se nastavi dopremanje humanitarne pomoći.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: A Naser Orić?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Nasera Orića sam susreo tek u martu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Mogu li da vas pitam šta vam je Naser Orić rekao u vezi sa zatvorenicima, šta je radio sa zatvorenicima u to vreme? Je li vam nešto rekao o tome?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Mislim da ćete to da nađete i u drugim svedočenjima, ne samo u mojem. Naser Orić je bio jedan ratni komandant koji je vladao, zavođenjem strahovlade na svom području i terorišući samo stanovništvo. Mislim da je on sam priznao da su to pravila koja vladaju u tom strašnom ratu, da on ne može sebi da dozvoli da drži zarobljenike i koliko se sećam, to čak nije ni bio neki način da se traži razlog za ono šta radi. To je naprosto bila konstatacija. On nije mogao sebi da dozvoli zarobljenike.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: I vi ste shvatili šta to konkretno znači?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: To znači da nisam bio iznenađen kada su me Srbi odveli u jedno od tih sela i tamo sam konstatovao da evakuišu mrtva tela stanovnika koja su bila bačena u zajedničke grobnice. To je bilo jedno selo blizu Bratunca. I shvatio sam zahvaljujući tome, shvatio sam do

kojeg je to stepena došlo, kako je došlo do tog paklenog spleta okolnosti i o tome se lepo govori, mislim, u Subotičevoj knjizi, o toj krvi i osveti, i shvatio sam da to vodi do situacije za koju sam se lično plašio da bi mogla da se dogodi, da može da se dogodi najgore ako bosanski Srbi uđu u enklavu i uđu u Srebrenicu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U vašoj izjavi, generale, govori se o vašem odlasku u Srebrenicu 10. i 11. marta 1993. godine. Da li biste mogli ukratko da nam opišete kakva je bila situacija, u kakvim okolnostima su živeli ljudi u Srebrenici kada ste vi tamo ušli?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Tačno. Tamo ih je bilo na desetine hiljada. Bili su nagurani na ulicama, na samim ulicama, na snegu, izloženi tome da pri najmanjem bombardovanju budu ranjeni, ubijeni i da bude na stotine žrtava. U drugim gradovima u Bosni i Hercegovini bilo je zaklona, ali u Srebrenici toga nije bilo. Hranili su se onim šta bi mogli da uberu na drveću, semenkama. Ja sam bio obavešten kakva glad, kakva beda vlada u gradu među stanovništvom i zbog toga sam hteo da uspostavim njihovo snabdevanje vazдушnim putem. Dakle, da se iz vazduha baca hrana za preživljavanje stanovništva. Ponavljam, bilo ih je na hiljade, onih koji bi se okupljali, svake noći bi to bile velike kolone ljudi. Bilo je dece, staraca, žena i bilo ih je jako mnogo, mnogo žrtava bombardovanja, mnogo ranjenih. Jedan mladi student medicine, na primer, je operisao na licu mesta. Meni je potvrđeno da je situacija takva i stvarno sam se uverio u to kada sam stigao na lice mesta. To je bilo ono šta sam video, to je bio jedan visoki apsurdni stepen bede sa realnim rizikom da bude ubijeno na desetetine hiljada ljudi.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U izjavi opisujete 5 različitih načina na koje je Republika Srpska bila umešana u napade na Srebrenicu i na okolna područja, pa bih sada vas hteo da pitam da ukratko date komentar na svaki od tih načina. Prvo što se tiče artiljerijskog bombardovanja, šta znate o tome? Šta znate o delovanju artiljerije iz Srbije, bombardovanju Srebrenice i okolnih područja? Reč je o tabulatoru 8, našeg dokaznog predmeta 648.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Sa mnom je bila jedna manja ekipa posmatrača i zahvaljujući njima upoznat sam sa time da kako je ofanziva trajala, da ona dobija podršku artiljerijske vatre sa druge strane Drine, dakle sa teritorije Savezne Republike Jugoslavije. Osim toga, vi znate da smo bili upoznati da je u dva navrata bilo vazдушnih napada od strane neidentifikovanih aviona, dakle bombardovanja linije fronta i još jednom, reč je o napadima

iz Srbije. Takođe sam obavešten i donešene su mi lične karte, dokumenti srpskih vojnika, jednog pripadnika milicije koji je imao prebivalište u Republici Srbiji, a dobio je dozvolu da se kreće u području Srebrenice. Dakle, to je bilo nekoliko elemenata koji su potkrepili uverenje koje sam ja imao, da ono šta se događa u toj zoni ima podršku savezne vojske. To nikoga neće da iznenadi, jer je postojao zajednički cilj između te vojske i vojske bosanskih Srba, Mladićevih Srba.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da sada pogledate tabulator 11, dokaznog predmeta 648. Hteo bih vam pročitati jedan fragment. Molim da se to pokaže na ekranu, a možda ćete to da pronađete i u dokumentima koje imate pred sobom. Reč je o izveštaju o specijalnoj situaciji iz Srebrenice koji je napisao pukovnik Lentjaes (Peter Leentjes), i kaže se: "Sistematsko čišćenje enklave Srebrenica traje punom snagom barem od početka marta, a možda čak i od početka januara. Srbi etnički čiste selo po selo, prvo bombardovanjem sela, a posle toga napadom kopnenih snaga". Moje pitanje bi bilo sledeće, što se tiče umešanosti Srbije u događaje, kakav je bio odnos veza između etničkog čišćenja o kojem govori pukovnik Lentjes i delovanja snaga sa druge strane Drine?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Minimum je to bila direktna podrška, "close air support", to je ono šta smo mi zvali vazдушna podrška. Pukovnik Lentjes je sam konstatovao situaciju. On je bio komandant posmatračke ekipe koji je bio sa mnom u Srebrenici.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija bio obavešten o tome? Da li je uputio upozorenje Vladi Savezne Republike Jugoslavije da prekine sa tim aktivnostima i da sprovede istragu?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. To je ono šta sam ja lično tražio i to je i učinjeno. Vi znate, u svakom slučaju, da je postojala zabrana leta koja se odnosila na celokupno vazduhoplovstvo, avijaciju i mi smo tražili da se ta zona zabranjenog leta poštuje.

SUDIJA KVON: Gospodine Grum, gde bih mogao da pronađem taj deo u tabulatoru 11, molim vas?

PRIJATELJ SUDA KEJ: Mislim da je reč o paragrafu 6, časni Sude.

TUŽILAC GRUM: Da. Hvala lepo.

SUDIJA KVON: Dakle, ono šta vidimo putem kompjuterskog programa je pogrešno.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Pokušaćemo to da ispravimo. Hteo bih da sada prođemo nekoliko događaja, vaš boravak u Srebrenici koji je potrajao neko vreme i činjenicu da niste mogli slobodno da napustite Srebrenicu, proglašenje Srebrenice zaštićenom zonom Ujedinjenih nacija i naređenje koje ste izdali da humanitarni konvoj stigne u Srebrenicu sa humanitarnom pomoći. Upućujem Pretresno veće na vašu izjavu. A sada bih želio da pređem na 19. mart. Reč je o vremenu kada ste vi sami pratili konvoj. Jeste li bili izloženi vatri na kontrolnom punktu koji su držali bosanski Srbi?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, to je tačno. Reč je bila o jednom stražaru koji je bio na jednom punktu na raskršću i kada sam se približio, konvoj je nekoliko puta bio zaustavljen i bila je otvorena vatra iz "Kalašnjikova" (Kalashnikov). Pokušali su da me zaustave. Bio sam toliko uveren da je reč o pitanjima života ili smrti za to stanovništvo, da sam bio spreman na sve da osiguram taj prolaz. To bi bio prvi znak nade, nade za preživljavanje i to je bilo prihvaćeno i dočekano s olakšanjem od strane stanovništva, zato što je konvoj konačno uspeo da prođe.

SUDIJA ROBINSON: Generale, što se tiče tog stražara koji je otvorio vatru na vas, je li za njega bilo jasno ko ste vi?

SVEDOK MORION: Da, gospodine sudija, mislim da je znao čak da sam ja general Morion. U to vreme u celoj Bosni su znali za mene. Uostalom, vrlo često je to bilo dirljivo kad bih negde stigao. Kad bih prolazio, rekao bih na lokalnom jeziku: "Ja sam general Morion" i onda bi me puštali, otvarali prolaz. I zbog toga sam odlučio da idem u Srebrenicu, šta je mnoge ljude iznenadilo. Možda ćete se setiti, gospodine sudija, onog fantastičnog događaja, to nije bilo nešto pripremljeno, čovek je došao da mi poljubi ruku u času kad sam izlazio iz kola. To je bio Srbin, uopšte nije bio Bosanac, Srbin, to je bilo na teritoriji Srbije. Dakle, u odgovoru na vaše pitanje, čovek koji je pucao na mene, zapravo on je pucao u vazduh, da je pucao stvarno na mene, ne bih bio sada bio ovde da vam o tome pričam. Da, on je znao ko sam.

SUDIJA ROBINSON: Hvala.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je situacija u Srebrenici u jednom času bila toliko očajna, da ste odlučili da idete u Beograd i da razgovarate o situaciji u Srebrenici sa gospodinom Miloševićem?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ja sam od samog početka znao da jedina osoba koja može da pomogne da spasim ljude u toj očajnoj situaciji, da je to bio gospodin Milošević. Otišao sam do njega i rekao sam mu: "Gospodine predsedniče, već se pojavila jedna mrlja na zastavi vaše republike, to je Vukovar i verujte mi, uistinu verujte mi, ako ne učinite sve da mi pomognete da deaktiviram tu strašnu bombu koja danas preti celokupnom stanovništvu Srebrenice zbog nivoa do kojeg je porasla mržnja, imaćete još veću mrlju na vašoj zastavi. Javnost na međunarodnom planu to neće oprostiti srpskom narodu". Mislim da je gospodin Milošević shvatio moju poruku i primio na znanje i da je pomogao, posle toga, da se poradi na mirovnom planu koji je omogućio da se deaktivira ta bomba. Na žalost, samo privremeno.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Grum, možemo li da dobijemo datum kada se to dogodilo?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li se sećate datuma tog sastanka o kojem ste govorili?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Pričekajte samo časak. To je bilo pred kraj marta, ali da vam navedem tačan datum ...

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Tabulator 21, dokaznog predmeta 648. Je li to zapisnik sa tog sastanka?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, 25. mart.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Generale, pre nego što ste prešli na srž samog sastanka, rekli ste da ste smatrali da je gospodin Milošević jedina osoba koja vam može pomoći da smanjite napetost i da poboljšate situaciju. Možete li da nam malo detaljnije objasnite zbog čega ste bili uvereni da je on jedina osoba koja je u mogućnosti da to učini?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: U tom času Mladić koji je bio istinski jedini nosilac vlasti na teritoriji Republike Srpske, je još bio spreman da sledi naređenja iz Beograda, to sam znao. Posle, u vreme neuspeha sprovođenja plana Vens-Oven u maju, on je učinio ono šta smatram da je stvarni državni udar, puč i on se potpuno izmakao mislim, izmakao svakoj kontroli. Predsednik Milošević je pokrenuo jedan proces oslanjajući se na neke svoje ljude i

Mladić je bio jedan od njih. U to vreme je, ja sam ubeđen u to, znao sam da Milošević još uvek kontroliše Mladića. Ono šta je konkretno prizašlo iz te akcije, dokazalo mi je da sam bio u pravu. Već sam rekao da me je stanovništvo Srebrenice dosta dugo htelo na neki način da zadrži kao zarobljenika, zapravo ne kao zarobljenika nego smatrajući da ja mogu da poslužim kao neka vrsta štita, da dok sam tamo da ću ih zaštititi od svakog napada. Ja sam im rekao: "Pustite me da odem u Beograd. Ako me ne pustite da odem, neću moći da sprovedem taj plan da evakuišemo ranjenike, da uspostavimo jedan vazdušni koridor, da otvorimo put za konvoje koji su vam neophodni da preživite" i upravo je to ono šta se dogodilo.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U vašoj izjavi, generale Morion, i u dodatnim službenim dokumentima i izveštajima, vidi se da su oni koji su bili direktno umešani znali koja je važnost intervencije u Srebrenici. Dakle, da li biste vi mogli da kažete Pretresnom veću kako su stvarno živeli ljudi u Srebrenici, u kakvoj situaciji su bili? Koja je bila pretnja za njih u to vreme?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ja sam to rekao i rekao sam to putem medija u to vreme. Setićete se, preko radio-amatra sam upućivao poruke celom svetu. Rekao sam da se ne radi o glasinama, naime bilo je dosta glasina za vreme tog celog rata. Na primer, oko Božića bilo je otprilike rečeno da ima kanibalizma u enklavi Žepi, koja je blizu, a to je bilo pogrešno. Svaka strana je, naravno pokušavala da uvećava pretnje i to nije nužno bilo sistematsko dezinformisanje, međutim u jednoj tako teškoj situaciji, glasine dovode do panike. Dakle, savršeno dobro se sećam da sam rekao gospodinu Miloševiću da ako konvoji ne budu dolazili, ako se ne nađe rešenje, s obzirom na situaciju, svi su se nadali da će doći do sprovođenja Vens-Ovenovog plana, dakle da će doći do brze demilitarizacije i da će prestati opsada Sarajeva, dakle to je bila naša perspektiva tada. O svemu tome smo razgovarali. Rekao sam: "U Srebrenici može da dođe do strašne drame i to će da ugrozi celokupni mirovni proces". Dakle, doći će do strašne drame, a svetsko javno mnjenje to neće oprostiti Srbima. Vi ćete definitivno biti satanizovani i to vam se nikada neće oprostiti. Dakle, ja sam lično imao taj predosećaj. Na žalost, dve godine kasnije, verujte mi, još uvek me to progoni, na žalost, dve godine kasnije moji strahovi su se obistinili, dokazano je da sam bio u pravu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Gospodine generale, da bi zapisnik bio sasvim jasan, koja je to strašna drama koju ste vi predvideli 1993. godine i koja se ostvarila dve godine kasnije?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Bojao sam se, video sam na primer, među lokalnim Srbima, Srbima oko Bratunca, dakle, vidio sam da oni žele da se osвете za sve ono šta su zamerali Naseru Oriću. Ne samo Naseru Oriću, nisu hteli samo njemu da se osвете, hteli su da se osвете za svoje mrtve za pravoslavni Božić. Oni su bili zatočeni u tom paklenom krugu krvi i osвете. To je ono šta ih je, na žalost, sve pokretalo. Muškarce, žene, celokupno stanovništvo. Svi su bili u tom stanju. To više nije bolest straha koji je zahvatio celokupno stanovništvo Bosne i Hercegovine, straha da će biti eliminisani. To je bila istinski mržnja. Samo među susedima, samo među braćom možete videti takav stepen mržnje.

SUDIJA ROBINSON: Generale, da li to znači, po vašem mišljenju, da je ono šta se dogodilo 1995. godine, bila direktna reakcija na ono što je Naser Orić učinio Srbima dve godine ranije?

SVEDOK MORION: Da, tako je, gospodine, časni Sude. Ja sam duboko uveren u to. To ne znači da želim da oprostim ili umanjim odgovornost onih koji su počinili zločine, ali ja sam ubeđen u to. Ja sam pregovarao o rešenju zato što je postojala perspektiva primene Vens-Ovenovog plana u martu 1993. godine. Da nisam verovao u to, časni Sude, ja bih evakuisao grad, svestan rizika, svestan opasnosti, makar me to izložilo kritici da sam učestvujem u etničkom čišćenju. Ali to nisam učinio iz tog razloga što sam tada imao vrlo čvrsto uverenje. Nisam bio jedini koji je verovao u to. Karadžić i Milošević su sami u Atini (Athens) potpisali Vens-Ovenov plan u maju.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Generale, jeste li vi učinili sve šta ste mogli da jasno i odlučno prenesete gospodinu Miloševiću vaše strahove u vezi onoga šta će da se dogodi u Srebrenici, za vreme tog sastanaka koji ste imali u martu, 20. marta 1993. godine i na narednim sastancima s njim?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, mislim da on to može da potvrdi. To su bili vrlo dugački razgovori u četiri oka, koje nikada neću zaboraviti. Ja sam učinio sve da ga uverim da je opasnost stvarna i mislim da je on to shvatio.

TUŽILAC GRUM: Zahvaljujem vam, generale, nemam više pitanja.

SUDIJA ROBINSON: Zahvaljujem vam, gospodine Grum.

SUDIJA KVON: Pre nego što optuženi započne sa unakrsnim ispitivanjem, hteo bih da kažem da me brine način na koji Tužilaštvo priprema izjave na osnovu Pravila 89(F). Primetio sam da je tabulator 2 ovde bitno drugačiji od onoga šta je uvedeno na osnovu Pravila 89(F) u januaru. Broj koji dokument nosi je drugačiji i ima nekih bitnih delova koji su parafrazirani, neke rečenice su umetnute i slično. Možete li to da pojasnite?

TUŽILAC GRUM: U međuvremenu, od kako smo uveli onaj prvi dokument, general je imao priliku da se upozna sa dokumentom. Raniji dokument je bio sastavljen od strane treće osobe, kao rezime vezan za ovog svedoka i mi smo pokušali da to prevedemo u prvo lice jednine, jer general se služi tim načinom izražavanja. Dakle, zbog toga smo promenili tu izvornu verziju.

SUDIJA KVON: Hteo bih da znam da li ste dostavili optuženom tu drugu verziju?

TUŽILAC GRUM: Neposredno pre ovog svedočenja smo to dostavili optuženom.

SUDIJA KVON: Mislim da to neće naneti neku bitnu štetu, jer je najveći deo svedočenja iznešen usmeno, međutim to vrlo otežava pripremu, dakle molim vas da to imate na umu.

TUŽILAC GRUM: Hoću.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, imate reč.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson (Robinson), imam u vidu napomene gospodina Najsa na početku, koje ukazuju na nameru da relativno kratko vreme bude dato za ispitivanje generala Moriona. A mislim da nije sporno da je general Morion jedan vrlo važan svedok, jer je bio komandant UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini upravo u kritično vreme. Smatram da bi bilo potrebno da se da dovoljno vremena da general Morin pomogne da se mnoge stvari ovde objasne, što ne sumnjam da će on učiniti.

SUDIJA ROBINSON: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pa zato vas molim da mi kažete da li ja mogu da računam da ostatak današnjeg vremena potrošimo da razmotrimo mišljenja i svedočenja generala Moriona.

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, mi smo odredili period od dva sata i ukoliko bude potrebno, na kraju tog perioda ćemo razmotriti ponovo to pitanje.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Robinson. Generale, vi ste u Sarajevo došli, po vlastitim rečima, pretpostavljam da nije sporno, 13. marta 1992. godine, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U vašem iskazu kažete da ste došavši u Sarajevo, zatekli da je većina stanovništva, želela, citiram vas: "Želela da se stvari smire, ali je u isti mah postojala bojazan od mogućeg neizbežnog sukoba", je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Negde u to vreme kada i vi, u Sarajevo je stigao i general Satiš Nambijar, koji je bio tada komandant UNPROFOR-a za ceo taj prostor, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: General Nambijar je svojevremeno izjavio da je praktično prva ličnost koju je sreo po dolasku na prostor bivše Jugoslavije, bio portugalski diplomata Žoze Kutiljero (Jose Cutileiro), koji je tada rukovodio pregovorima za rešavanje krize u Bosni i Hercegovini. I vi ste ga, ako dobro shvatam, sreli odmah po dolasku u Bosnu i Hercegovinu, je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ambasador Kutiljero je bio predstavnik Portugaliје (Portugal), koja je u to vreme bila predsedavajuća zemlja Evropske unije (European Union) i kao takav on je dobio mandat od Evropske unije da pokuša da odigra ulogu posrednika i da se izbegne tragedija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: O vašem posredovanju u vezi sa tom napetom situacijom vi kažete, opet citiram vas: “To je trajalo sve vreme, opet na inicijativu generala Nambijara i Kutiljera. Sa generalom Nambijarom i njegovim osobljem sastajali su se predsednik Izetbegović i Ejup Ganić sa muslimanske strane, a Karadžić, gospođa Plavšić i Koljević sa srpske strane”. To je ono šta vi spominjete u svojoj izjavi. Dakle, Nambijar je odmah počeo da saraduje sa Kutiljerom na smirivanju situacije. Da li sam u pravu ako pretpostavim da ste i vi učestvovali u tome i da ste svakako bili upoznati sa svim tim aktivnostima?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ja sam bio drugi, odmah iza generala Nambijara i ukoliko dozvolite, gospodine Miloševiću, prema onome čega se ja sećam od samog početka, sastali smo se sa Skupštinom Bosne i onda je general Nambijar održao govor i rekao: “Mi smo došli ovamo da bismo smirili vas, da bismo umanjili vaš strah. Ja sam general iz Indije (India). Ovde je sa mnom moj šef kabineta iz Pakistana (Pakistan). Imamo jednog francuskog generala i jednog nemačkog diplomatu i mi smo ovde da vam pokažemo da je pomirenje uvek moguće”. To je bio jedan dirljivi trenutak, zato što je, odgovarajući na taj njegov govor, jedan Srbin ustao i rekao: “Ja sam Srbin, a pored mene je Musliman. On je moj brat i ja ne mogu da verujem da jednog dana mi možemo da se sukobimo”, što znači da je stanovništvo, a vi ćete se toga toga sigurno i setiti, došlo je do jednog tihog marša, pre nego što su počele ove dramatične situacije kada su pokušali da uklone barikade. Na žalost, to je sprečeno i na ljude su pucali ljudi vojnici Karadžića iz hotela “Holidej in” (Holiday Inn) i tako su počeli ovi dramatični događaji. Ali se svakako jako dobro sećem tih događaja.

SUDIJA ROBINSON: Generale, mi ovde imamo određeno vremensko ograničenje i bili bismo vam veoma zahvalni ukoliko biste mogli da odgovarate što je kraće moguće. Hvala vam. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala. Generale, na prostoru bivše Jugoslavije, Kutiljero je poznat po tome što je pod njegovim rukovođenjem napravljen plan koji su sve tri strane u Bosni i Hercegovini, to je bilo kada ste već vi bili u Sarajevu, 18. marta 1992. godine, potpisale. Toga se sećate. To je bio jedan veoma značajan događaj, pretpostavljam. Je l’ tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali se sećate, nadam se, i činjenice da je nedelju dana posle toga, odnosno 25. marta, Alija Izetbegović povukao svoj, već stavljeni, potpis na Kutiljerov plan (Cutileiro Plan). Pretpostavljam da se i toga sećate?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Ja nisam direktno učestvovao u tom događaju, ali mi je to preneto, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Odnosno pretpostavljam da se sećate da je tadašnji ambasador Sjedinjenih Američkih Država (United States of America), Voren Cimerman (Warren Zimmermann) sugerisao Izetbegoviću, šta je uostalom i on sam potvrdio, da ako mu se plan ne sviđa da povuče svoj potpis. To vam je poznato, nadam se?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ja sam saznao za to tako što mi je to neko preneo, ali ja nisam bio direktno uključen. Nisam učestvovao u tom događaju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa s obzirom da ste bili na jako visokom položaju tada u Bosni i Hercegovini, na najvišem kad je reč o međunarodnoj zajednici, znate dobro da pre tog plana nikakvih sukoba nije bilo, a da je plan koji su sve tri strane potpisale bio, praktično se posle pokazalo, poslednja šansa da se sačuva mir, da se izbegne bilo kakav sukob i krvoroliće, je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ambasador Kutiljero je bio uveren u to, da se putem ovog plana mogla demontirati ta bomba. Na žalost, to se nije desilo. Ja ne mislim da se za ovo može okriviti samo Alija Izetbegović. Ja mislim da su sve tri strane odgovorne, i Karadžić, i Mate Boban i Izetbegović. Svako od njih snosi svoj deo odgovornosti. Ovo je bila jedna iluzija, to što se smatralo da je taj plan imao šansu da se sprovede. Tako ja vidim tu stvar.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Mi ovde ne govorimo o tome, generale, šta bi bilo kad bi bilo, nego nastojimo da ustanovimo činjenice, a činjenice su da ni Karadžić, ni Boban nisu povukli svoje potpise sa plana, a Izetbegović jeste, iako ga je potpisao. Pretpostavljam da ta činjenica nije sporna. Da li se sećate, generale, da je taj plan podrazumevao nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, dakle, Srbi, Hrvati i Muslimani prihvatili su nezavisnu, ali kantonizovanu Bosnu i Hercegovinu, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Upravo tako. Jako dobro se sećam da sam se sastao u četiri oka sa ambasadorom Kutiljerom i da sam mu rekao

da se meni to čini opasnim, da se previše brzo objavi nezavisnost Bosne i Hercegovine. Čak i tada sam bio svestan toga da to bure baruta, na kome smo sedeli, može da eksplodira. Zašto? Zato što nije se radilo samo o Izetbegoviću, koji je bio nespreman, nevoljan da to uradi. Ja se sećam, gospodine Miloševiću, i onih koji su iz hotela "Holidej in" otvorili vatru na ljude. To su bili Karadžićevi ljudi, gospodine Miloševiću. Prema tome, ja smatram da je bila iluzija smatrati da je tim planom mogao da se izbegne rat. To je bilo u tom periodu. Sve se jako brzo razvijalo, vi to znate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pucanje na, na ljude, ja zaista ne znam o tome. Kad je to bilo?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ja mislim da je to bilo 4. ili 6. aprila, ali to se može proveriti u dokumentima, zato što je bilo zabeleženo. Dakle, to je bilo posle, ukoliko je to ono na šta ciljate, to je bilo posle Kutiljerovog plana. Posle propasti tog plana.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, razlog za propast plana je jasan. Ali recite mi, molim vas, vi sigurno znate da primarno zalaganje srpske strane u Bosni i Hercegovini, ali i u drugim krajevima bivše Jugoslavije, je bilo očuvanje Jugoslavije. Toga se sećate, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Apsolutno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A pretpostavljam da znate da je zalaganje za očuvanje Jugoslavije bilo jedino zalaganje koje je bilo u skladu sa Ustavom Jugoslavije i ustavima članica republika i sa međunarodnim pravom, jer je Jugoslavija bila jedinstvena država i kao takva imala međunarodno-pravni legitimitet i suverenitet i u svim ustavima i republikama, a i same Jugoslavije. Njen integritet i suverenitet su bili zaštićeni. Sećate se toga? Pretpostavljam da to dobro znate.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ja znam i to gospodine predsedniče, da određene republike koje su činile jugoslovensku federaciju, Slovenija i Hrvatska, da su se one već u to vreme obratile svom stanovništvu putem referenduma i odlučile da postanu nezavisne. Dakle, Federacija je počela da se raspada i to se širilo na druge republike kao zaraza.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da ne bi širili temu upravo iz razloga koje je pomenuo gospodin Robinson, zbog ograničenog vremena, dakle saglasni smo o tome. Vi dobro znate da je primarni cilj srpske strane bio

očuvanje Jugoslavije, pa prema tome, da li se slažete da je u stvari srpsko prihvatanje Kutiljerovog plana, koji je predviđao nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, predstavljalo veliki ustupak srpske strane, upravo da bi se očuvao mir? Jer ako neko želi da svakako sačuva Jugoslaviju, a onda u postupcima kroz međunarodnu konferenciju, kojom predsedava Kutiljero, konačno pristane na nezavisnu Bosnu i Hercegovinu, da je to veliki ustupak i da su Srbi taj ustupak učinili da bi sačuvali mir u Bosni i Hercegovini, računajući da će sva tri naroda biti ravnopravna po tom planu. Da li je tako ili ne, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ja bih se složio sa tim, iako ja nisam bio očevidac određenih događaja u šumama oko Pala i svuda na onim mestima gde su se spremali za akcije, koje su ubrzo posle toga i otpočele. Prema tome, nemojte da mi kažete da je Karadžić bio apsolutno dobronameran u celoj ovoj stvari. Ja se ne bih s tim složio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale ...

SVEDOK MORION – ODGOVOR: On je imao ovu priču o tri brata kako se bore za teritoriju i svako je trebao da dobije svoj deo. On je bio ludački pristalica etničkog čišćenja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, to je, to je vaše mišljenje. To nije bilo moje pitanje. A da li vam je poznato da je zalaganje srpske strane i posle povlačenje potpisa Izetbegovića bilo insistiranje da se nastavi Lisabonski proces, da se postigne dogovor o miru? Tu ima niz pisama Karadžićevih upućenih Kutiljeru i tako dalje, u kojima piše Karingtonu (Peter Carrington), u kojima traži da se nastavi lisabonski proces. Pretpostavljam da se toga sećate. Sve ste te informacije dobijali na sto, kao komandant snaga u Bosni, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Ja se jesam sreo sa lordom Karingtonom, svakako.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sad molim vas, sećate se da su pregovori ipak nastavljeni u Lisabonu (Lisbon), ali je krajem maja 1992. godine, dakle to je već maj 1992. godine, i muslimanska strana je napustila pregovore? To je bilo drugi put da mirovno posredovanje Kutiljera propadne zbog negativnog stava muslimanske strane. Sećate se toga, generale, je l' tako? Izgovor je onda bio onaj minobacački, ona minobacačka granata koja je pala u red za hleb.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ali Sarajevo i drugi gradovi su već bili opkoljeni. Ja uviđam šta biste vi želeli da kažete da biste odbranili Karadžićev stav i sasvim iskreno da vam kažem, to nije prihvatljivo, zato što ja smatram da je, na žalost, on bio taj koji je imao moć, a ne Izetbegović, u to vreme.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, pregovarale su tri strane. Karadžić je predstavljao jednu od te tri strane. Vi to dobro znate. Za saglasnost tri strane treba tri saglasnosti. Saglasnost srpske strane nije bila sporna, pretpostavljam da to niko ne može osporiti, je li tako generale ili ne?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Verovatno. Nije na meni da postavljam to pitanje. Možda biste vi to mogli da pitate gospodina Kutiljera, ukoliko to već niste uradili. Ne poričem da je po ovom pitanju Predsedništvo Bosne, to jest predsednik Izetbegović se distancirao, povukao iz pregovora, ali ja ne želim nikoga da branim. Ja sam otišao tamo da smirim strahove koji su, na žalost, počeli da rastu zbog ljudi koji su, kao vi, podsećali ljude na masakre njihovih predaka u Bosni i to radili putem medija. Dake, strah je carovao u Sarajevu, to je tačno. Ljudi su se bojali da bi ova kantonizacija i ovaj plan mogli zapravo da dovedu do srpske dominacije. To je bila jedna bolest, taj strah od dominacije. Znate, na brdima oko Sarajeva, gospodine Miloševiću, većina njih tamo nije bila radi dominacije. Ja sam o tome pisao. Ljudi koji su za to odgovorni, njih treba kriviti, i Karadžića svakako. On je rekao da su sve srpske žene u Sarajevu bile u bordelima i to je bio način da se potencira taj strah. Oni koji su raspirivali taj strah su oni koji su odgovorni, a Karadžić je bio jedan od njih.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, generale. Samo vas molim, ako je moguće, da se koncentrišete na moja pitanja. Imam nekoliko pitanja koja, s obzirom da ste bili od samog početka tamo, se odnose na početak oružanih sukoba, jer treba ipak imati u vidu činjenice, uz sve uvažavanje vašeg mišljenja o bilo kom, ja nastojim da neke činjenice ustanovim. Vi ste sami rekli u vašem iskazu da je tek u aprilu počela kriza, borbe i granatiranje?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Da li vam je poznato da je kriza još u martu odnela na desetine ljudskih života, pre svega, srpskih života? Da li vam je to poznato? Recite mi samo da ili ne.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Mi nismo bili sigurni. Čuli smo glasine, ali bilo ih je toliko, gospodine predsedniče, toliko puno, a kako mi nismo

bili prisutni, nismo mogli biti sigurni. Meni je rečeno da je, recimo, da je u Žepi bilo slučajeva kanibalizma. Svuda u toj ludačkoj situaciji je dolazilo do dezinformacija.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Puno je bilo dezinformacija, generale, ja to svakako ne sporim, ali poznato vam je, vi ste došli 13. marta, nekoliko dana pre toga prva žrtva rata, prvi ubijeni čovek, usred centra Sarajeva, na svadbi, bio je Srbin. Sećate se toga? To nije bila glasina, nego događaj u centru Sarajeva.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I to na vratima pravoslavne crkve. Srbi su se uznemirili. Vi to dobro znate. I to jeste bio događaj. Oni su shvatili da je to poruka koja im je data, uprkos vašoj volji i ustavu i Jugoslavije i Bosne i Hercegovine, mi smo se izjasnili za nezavisnost i sad možemo da vas ubijamo. I počelo je sa ubistvima Srba. Je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Na osnovu onoga šta ja znam, taj Srbin jeste bio ubijen u svadbenoj povorci, ali on je navodno imao zastavu, srpsku zastavu je nosio u toj povorci. I ja se slažem sa vama da je taj se događaj desio pre aprila i da je on doprineo toj bolesti straha.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite mi, generale, da li vam je poznato, pretpostavljam da bi vam moralo biti poznato, da je takozvana "Patriotska liga", koja je osnovana kao oružano krilo Izetbegovićeve stranke, odnosno SDA partije, osnovana u Sarajevu još 31. marta 1991. godine? Godinu dana pre svakakvih sukoba. Inače 31. mart 1991. godine, danas je zvanično praznik Patriotske lige, Dan Patriotske lige u Bosni i Hercegovini, to uopšte nije, to uopšte nije sporno. Da li vam je poznato da je to bila, posle Drugog svetskog rata i Hitlerovog (Adolf Hitler) iskustva, prva partijska vojska koja je osnovana i koja se pojavila u Evropi (Europe)? Dakle, 31. marta 1991. godine. Da li ste upoznati s tom činjenicom?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Kad sam ja stigao u Sarajevo oko 13. marta, sastao sam se sa Bošnjakom iz Predsedništva, u Predsedništvu koji mi je rekao: "Ja sam ministar odbrane vojske koja nema vojnike". Bilo je naoružanih ljudi, naoružanih grupa. Tamo je bio neki Juka, jedan sitni kriminalac koji je živeo u blizini. Sa druge strane, ja sam primetio da je Karadžić imao jednu solidnu, brojnu vojsku, koja je bila razmeštena po šumama. Prema tome, potpuno mi je jasno da vi želite, po ovom pitanju, da predstavite kako su

se Srbi branili, a oni su se zapravo svi branili i svi su se plašili toga da padnu pod nečiju dominaciju, da ih likvidiraju i oni koji su se sećali prastarih strahova, oni koji su podsećali na prastare strahove, oni su ti koji su najodgovorniji, jer su raspirivali ove sve zle sile.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Raspirivanje svakako nije bila dobra aktivnost. Mi iz Jugoslavije, odnosno iz Srbije nismo raspirivali nikakvu aktivnost takve vrste ali generale, vi se dobro sećate, sad ste pomenuli jednog kriminalca, njihovi generali, muslimanski generali, uključujući i komandanta Glavnog štaba, govore o tome u svojim knjigama. Svi sad pišu knjige, da su oni u vreme koje vi opisujete da nisu imali armiju, imali preko 120.000 ljudi pod oružjem. To piše njihov komandant Glavnog štaba, Sefer Halilović, u svojoj knjizi i hvali se tim. A pišu i drugi, i ja pretpostavljam da ako biste sve to pogledali, da ne biste baš verovali u ono što ste tada verovali, ali da se ne zadržavamo na tome. Da li su vam poznata imena, evo sami ste pomenuli tog Juku Prazinu, kriminalca, koji je bio nekakva eto snaga, u stvari paravojna formacija pod komandom Alije Izetbegovića? Da li se sećate imena Ramiza Delalića, koji je takođe komandovao nekom vojnom, paravojnom formacijom, koji je inače, poznato je, ubio ovog čoveka, ali mu nije za to suđeno, koji je održavao veze sa Predsedništvom Bosne i Hercegovine, o tome piše ...

SUDIJA ROBINSON: Dozvolite svedoku da odgovori. Neka svedok odgovori.

SVEDOK MORION – PITANJE: Taj Juka kada je otpočeo sa svojim aktivnostima nije nikoga slušao. Ja sam viđao predsednika Izetbegovića svakog dana, a ovaj Juka je bio običan kriminalac. Znao da je ubijen na parking u Briselu (Brussels) zato jer je krao previše novca, i dobio je ono šta je zaslužio. To da je Halilović navodno imao 120.000 ljudi, to nije tačno. Vi znate jako dobro da je u Bosni i Hercegovini postojala Teritorijalna odbrana, ali prava snaga je bila JNA, savezna vojska. Ona je ta koja je imala teško naoružanje. Bilo je naoružanih grupa, svakako, koje su se na žalost spontano uključile u ovaj začarani krug. Ja ovde ne želim nikoga da optužujem.

SUDIJA ROBINSON: Generale, da li imate predstavu o tome koliko je ljudi imao Halilović?

SVEDOK MORION: Na početku u martu, dakle radi se o martu, bilo je nekih policajaca, ali zapravo ništa konkretno. Ja bar nisam nikad mogao da utvrdim da je postojala neka organizovana snaga. Svakako nije bilo reči o vojsci. Bilo je naoružanih grupa, koje su usled opsade počele da se naoružavaju i njih su formirali oficiri koji su prvobitno bili u JNA. To nisu bili samo bošnjački Muslimani. Ali mislim da na početku Muslimani nisu imali pravih snaga. To je moje lično mišljenje.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, sada je upravo došlo vreme za našu pauzu. Generale, napravićemo pauzu od 20 minuta. Molim vas da tokom pauze ni sa kim ne razgovarate o vašem svedočenju.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, dve nedelje posle vašeg dolaska u Bosnu i Hercegovinu, tačan je datum 26. mart 1992. godine, pretpostavljam da se sećate jednog velikog masakra koji se desio nad srpskim stanovništvom na reonu Bosanskog Broda, u selu Sijekovac, kad su masakrirane čitave porodice. Da li se sećate toga?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Sećam se događaja na način o kome smo izvešteni. Ja nisam bio svedok. Na žalost, bio je masakr jer je došlo do tog spleta krvoprolića i nasilja, koje se proširilo na celu zemlju. 26. mart, da, sećam se da sam o tome bio izvešten, sećam se izveštaja o tom masakru od 26. marta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. To je sve u kontekstu stradanja srpskih civila pre nego što je bilo bilo kakvih međusobnih sukoba sa obe strane. A da li vam je poznato da je od 3. do 6. aprila 1992. godine, prilikom upada vojske Republike Hrvatske u Kupres u Bosni i Hercegovini, takođe pobijeno 56 Srba, praktično na kućnom pragu? To je isto bilo u zoni vaše odgovornosti i pretpostavljam da se toga sećate?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Što se tiče naših snaga, kontingent snaga koje smo imali na raspolaganju je stigao 4. aprila u Rijeku. Pre toga je postojao samo naš glavni štab u Sarajevu i nismo imali nikakvog ljudstva, vi to dobro znate, gospodine Miloševiću. 4. aprila u Rijeku je došla tek prva grupa ljudi i ja sam ih tamo dočekaao na licu mesta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja u to ne ulazim, ali bili ste tamo u vreme kad je došlo do ovog masakra, pretpostavljam da se toga sećate? Bili ste tada u Bosni i Hercegovini.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Na žalost, bilo je toliko masakra, gospodine Miloševići, na celoj toj teritoriji. Da, sećam se toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A sećate li se isto tako 4. aprila, upravo tada kad su dolazili vaši, kad ste ih čekali u Rijeci, o masakru Srba izbeglih iz sela Barice i Kostreš koje su pobili naoružani meštani iz muslimanskog sela Koraće, kada je pobijeno 117 Srba, među kojima i starci i žene i deca? Da li se sećate toga?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Sasvim iskreno, ne, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, generalé. Može se reći da su akti formalizovanja rata doneti početkom aprila 1992. godine. Ako se sećate, najpre Predsedništvo Bosne i Hercegovine u odsustvu srpskih članova koji su tada bili Nikola Koljević i Biljana Plavšić i u odsustvu jednog od muslimanskih članova, Fikreta Abdića, donelo odluku o proglašenju mobilizacije, zatim su 8. aprila doneli odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti i ukidanju štaba, republičkog štaba Teritorijalne odbrane i organizovanje štaba Teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine. Sećate se toga?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pre toga, evo ja sam vam naveo nekoliko ovih primera kojih ste se i sami setili, jednog se niste setili, pre tog formalizovanja rata na desetine, čak i stotine Srba već su pobijeni u Bosni i Hercegovini. A da li su Srbi u tom periodu bilo koga ubili? Da li imate ijedan primer da mi kažete?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Glasina je bilo, naravno, ali ponavljam da mi nismo imali nikoga na licu mesta, nikoga. Mi smo bili u Sarajevu. Dakle, moram da ponovim, vi me ponovo pitate šta se događalo na celoj teritoriji u tim okolnostima, na celoj teritoriji u bivšoj Jugoslaviji, posebno u Bosni i Hercegovini. Ja mogu da vam odgovorim samo tako što ću da vam kažem da sam znao o tome preko novina, jer nisam imao nikog prisutnog na licu mesta da bih mogao o tome da izvestim generala Nambijara. Dakle, ja razumem vaš stav i ono šta pokušavate da dokažete, da su se Srbi samo branili i da su samo reagovali na ono šta im je činjeno. Međutim, reč je o postupku

i o metodi koja mi je bila poznata tokom celog mog prisustva tamo, uključujući i Srebrenicu. Često su mi govorili: "Mi ne napadamo", celo vreme dok sam bio tamo. U ostalom dok sam bio u Bosni uvek su mi ljudi govorili: "Ja želim mir, želim mir". Citirali ste Koljevića. On je bio jedan od ljudi koji su svakako imali taj iskreni osećaj. I Karadžić, sam Karadžić je često tvrdio da želi mir i kad bih mu ja rekao: "U tom slučaju kontrolišite svoje generale, obuzdajte ih". Dakle ponavljam, to je bio taj splet, taj pakleni krug solidarnosti u smrti između pripadnika unutar svake zajednice i to je jedino o čemu ja mogu da posvedočim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, generale, vi ste naveli u vašoj izjavi da ste po povratku u Sarajevo, nakon priznanja Bosne i Hercegovine, primetili prisustvo Karadžićevih naoružanih formacija u gradu. Pa mi sad recite, zar postojanje ove Izetbegovićeve Patriotske lige, još od marta 1991. godine i ubijanja Srba i u Sarajevu i van Sarajeva, ne govori jasno o postojanju naoružanih ljudi na muslimanskoj strani i kako je moguće da te ljude niste videli?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Bilo je naoružanih ljudi. Rekao sam to, nisam poricao. Oko Karadžića, kad sam stigao, kad sam se našao na licu mesta, oko Karadžića je bilo dosta Rambo (John Rambo) tipova, potpuno ludih, možda od straha, ne sporim, ali koji nisu mogli da se kontrolišu i oni su bili u samom gradu Sarajevu. To je bilo pre proglašenja ratnog stanja 8. aprila. Policijske stanice su počele da se razdvajaju. Karadžić je u šumama oko Pala prikupio dosta svojih pobornika, radikala, ljudi koji su došli iz Srbije. Ja sam o svemu tome bio obavešten, jer sam imao patrole u tom sektoru. Dakle, to je ono šta sam ja vidio na licu mesta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam vas pitao, s obzirom da je ova "Patriotska liga" Izetbegovićeva formirana još godinu dana ranije, kako je moguće da ništa od tih ljudi niste videli? Vi samo pominjete neke Karadžićeve ljude.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Mogu da vam kažem samo ono šta sam ja video na terenu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da idemo dalje da bi štedeli vreme. Molim vas, vi govorite da u momentu vašeg dolaska u Sarajevo, JNA je bila smeštena u kasarni "Maršal Tito" i kažete, tu vas citiram: "Verujem da je JNA pod komandom generala Kukanjca uistinu pokušala da utiče na to da se sve

strane uzdrže, mada nije krila simpatije prema stvari bosanskih Srba". Dakle, je li nesporno da je JNA delovala kao stabilizirajući faktor u Bosni i Hercegovini u vreme o kome vi govorite, kad ste došli?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Pokušala je to da učini, da, u pravu ste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sad vi kao profesionalni vojnik znate sastavni deo vaspitanja svakog vojnika: patriotizam, ljubav prema svojoj zemlji. Zar nije logično da ljudi iz JNA, pošto govorite o simpatijama prema stvari bosanskih Srba, da ljudi iz JNA imaju simpatije za onoga ko se zalaže za očuvanje te zemlje? A zemlja je u vreme kad ste vi došli, bila Jugoslavija. Je li to nesporno?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ne, ne, to je nesporno. Ja sam to, uostalom, i rekao i napisao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. I zar nisu upravo secesionisti različitih republika realizaciju svojih planova za otcpljenje započeli napadima na JNA? Najpre verbalnim, a zatim i fizičkim, je li tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Sve se to dogodilo posle proglašavanja nezavisnosti. Vi to znate, gospodine Miloševiću, i od tog trenutka došlo je do tog spleta, došlo je do pokušaja ulaska tenkova JNA, u samom gradu je došlo do borbi i došlo je do te spirale koju ste, kojoj ste i sami bili svedok. U Sloveniji, u Hrvatskoj kasarne su bile opkoljene. Bilo je potrebno pokušati da se ponovno povratiti sloboda kretanja. Mi smo bili svedoci toga i u svakom slučaju što se Sarajeva tiče, ja o tome mogu da posvedočim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Na pitanje u vašoj, u vašoj izjavi, koje je postavljeno, kada je po vašem mišljenju stvarno počela opsada Sarajeva i zašto, vi ste odgovorili: "Verujem da je to bilo 2. maja 1992. godine, pošto su komanda i pitomci JNA okruženi u kasarni 'Maršal Tito', a JNA je pokušala da ih izvuče". To su vaše reči. Prema tome, izgleda da medijska verzija o tome ko je tu koga opkoljavao, nije sasvim tačna. Dakle, prvo su pripadnici JNA bili stavljeni pod opsadu, a stavljanje Sarajeva pod ono što nazivaju opsadom, je zapravo bila reakcija, je li tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, na početku da. Međutim, na žalost, posle povratka na teren i pošto sam sve učinio da se sastanem u četiri oka sa Karadžićem da ga uverim da ukloni opsadu Sarajeva, da se instaliram na Iliđi, od tog časa, dakle ne inicijalno, slažem se s vama, reč je o septembru,

oktobru, opsada Sarajeva je trajala. I da, mislim stvarno iskreno da je Karađižić želeo da se digne opsada, ali Mladić se tome suprostavio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Nakon postizanja sporazuma o povlačenju iz Bosne i Hercegovine u SRJ pripadnika JNA koji nisu iz Bosne, i tehnike, i započinjanja izvršenja sporazuma, poznato vam je da su muslimanske snage ometale to povlačenje. Najpoznatiji je slučaj napada na vojnu kolonu u Dobrovoljačkoj ulici u Sarajevu. Toga se sećate?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. To je jedna od drama koje su se dogodile i koje sam video na licu mesta. Svima nam je bilo žao što to ne možemo da sprečimo, ali nismo imali sredstva da to sprečimo. Pokušali smo da pregovaramo da se nekako osigura da se stvari drugačije dogode, ali bilo je masakra.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: JNA se povlačila, muslimanske snage su ih napale i napravile masakr vojnika koji su normalno se povlačili i izlazili koji su, prema sporazumu, trebali da idu u Jugoslaviju. Toga se sećate?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Išli su prema Lukavici.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A vama je sigurno poznato da je bilo više takvih napada na kolone JNA, bilo na kasarne ili druge objekte? Poznato vam je valjda, na primer, 15. maja 1992. u Tuzli, kada se JNA povlačila iz Tuzle da je postavljena zaseda, da je tu veliki broj ljudi ubijen. Čak prema tvrdnji Hasana Efendića, koji je u to vreme bio komandant štaba Teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine, pa pretpostavljam da je informisan, napisao je u svojoj knjizi da je ubijeno 160 pripadnika JNA i 200 ranjeno. A oni su se samo i u skladu sa sporazumom povlačili iz Tuzle. Za taj zločin ste svakako znali. Možete li da kažete nešto o tome?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Neću stati u odbranu onih koji su u takvim trenucima doprineli, nezavisno o strani na kojoj su se nalazili, dakle, koji su doprineli tom brzom nastanku anarhije na celom teritoriju Bosne i Hercegovine. Ja sam taj proces uporedio sa onim šta se dogodilo u Libanu (Lebanon). U Libanu se govorilo o balkanizaciji, a u celoj Bosni se govorilo o libanizaciji u to vreme. Dakle, svako se postavio kao gospodar rata, svako, ponavljam, jer to je istina, na žalost, za svaku od zajednica. Sve su se zatvorile u sebe, zabarikadirale na teritorijama koje su kontrolisali i ponavljam, bilo je tih gospodara rata, koji su strahovladom vladali u to vreme. I bilo je jezivih dela, uključujući i napade na snage koje su se povlačile. Da, tačno, toga je

bilo. Međutim, reč je o napadima na vojnike, reč je o građanskom ratu, o stanju građanskog rata. Bilo je na žalost i drugih masakra i vama je to poznato, u isto vreme masakra nad civilnim stanovništvom koje je bilo bez oružja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa ono šta sam vam ja izneo, masakri su bili nad srpskim stanovništvom. A ovde ću vam izneti, pošto ste vi bili komandant UNPROFOR-a u Bosni, a pošto je pretpostavljam, odnosno nesumnjivo UNPROFOR je bio izvor informacija sa terena funkcionerima Ujedinjenih nacija, pretpostavljam da su svakako i izveštaji generalnog sekretara Butrosa Galija (Boutros Boutros-Ghali), o stanju u Bosni i Hercegovini bili bazirani na vašim izveštajima, je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Što se tiče generala Nambijara i celog glavnog štaba i od časa kad sam ja preuzeo komandu u Bosni i Hercegovini, da. Pod mojom komandom, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pretpostavljam da vam je poznato da je 30. maja Butros Gali Savetu bezbednosti uputio izveštaj koji se odnosi na primenu Rezolucije 527 (UN Security Council Resolution 527) i taj izveštaj govori o povlačenju JNA iz Bosne i Hercegovine, o odnosu Vojske Republike Srpske prema vlastima u Beogradu, odnosno govori se da ona nije pod kontrolom Beograda i o prisustvu redovne Hrvatske vojske na prostoru Bosne i Hercegovine. Da li se toga sećate?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, da. I dalje je reč o 30. maju 1992. godine. Moramo to da preciziramo za Pretresno veće, na početku procesa koji se nastavio. Ali ja ne negiram da je taj izveštaj potekao od informacija koje su došle od glavnog štaba generala Nambijara na dan koji ste naveli. Vi znate da smo otišli iz Bosne, i to moramo da preciziramo. Dakle, na žalost, mi više u Sarajevu nismo imali ljude. Imali smo samo jednu malu jedinicu, vrlo malu jedinicu koja je ostala u Sarajevu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Datum izveštaja Generalnog sekretara je 30, ali pretpostavljam da su podaci koji su od vas dobijeni morali doći pre 30. maja. Gospodine Robinson, pre neki dan kad je ovde svedočio, odnosno prekjue, venezuelanski diplomata Arija (Diego Arria), on je rekao da nije video ovaj izveštaj i rekao je da nema broja i tako dalje, da ne uzimam vreme. Ja sad imam primerak u kome je i broj, jer to je iznad samog izveštaja, piše: "Security Council distribution general" piše "distribution general", ispod toga "S/24049. May 30th. 1992., original english" i to je taj izveštaj u kome se

govori da se JNA povukla iz Bosne i Hercegovine, da Vojska Republike Srpske nije pod kontrolom Beograda i da je Hrvatska vojska u Bosni i Hercegovini. To su pretpostavljam konstatacije koje su na bazi vaših izveštaja, generale Morion, ušle u izveštaj Generalnog sekretara Butrosa Galija.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ono šta sam ja mogao da vidim, to je da je preko noći došlo do promena jedinica koje su u Lukavici, koje sam ja vidio sa crvenom zvezdom petokrakom JNA, koje su prefarbane, i imale su sad oznake Vojske Republike Srpske. Nismo baš bili toliko lakoverni da u to poverujemo. Celokupno teško naoružanje, teška oprema je prebačena. Pukovnik Mladić, mislim da je u to vreme još bio pukovnik ili je već bio general, uglavnom Mladić je stigao iz Knina. On je još uvek bio pripadnik JNA. Drugim rečima, taj izveštaj koji sada navodite, ja ga neću stavljati pod znak pitanja. Ja lično ono šta sam video na licu mesta, to je da je neakvom operacijom čarobnog štapića JNA koja je trebala da se povuče, prebacila praktično celokupnu svoju opremu onome šta je postala vojska bosanskih Srba u to vreme, otprilike od časa kada je general Kukanjac bio evakuisan, kada više nije bio komandant. I to je sve šta ja mogu da kažem o tome.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, što se tog izveštaja tiče, čini mi se da je on već uveden u spis. Moram da pitam sekretara.

sekretar: Da, časni sude, to je dokazni predmet Odbrane broj 91.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa vi dobro znate, generale, da se JNA povukla, da je Bosna i Hercegovina postala nezavisna i priznata, a da su državljani Bosne i Hercegovine koji su bili do tada u JNA, ostali u Bosni i Hercegovini i Vojska Republike Srpske je formirana 15. maja.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, međutim, ponavljam da je bilo regruta JNA koji su otišli kamionima i ostavili svoju opremu, koji su otišli za Beograd i Saveznu Republiku Jugoslaviju. Ali nisu svi ti ljudi i svi oficiri bili rodnom iz Bosne, vi to dobro znate. Bilo je dobrovoljaca koji su tražili da ostanu. To je sve šta ja o tome mogu da kažem, 15. maja, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I ovde u izveštaju Galijevom, ja neću da ga citiram, jer zaista nemamo vremena, on lepo kaže: "Nezavisni akteri koji naizgled nisu pod kontrolom JNA".

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Rekli ste i sami "naizgled".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da, da, tako izgleda. Tako tvrdi i Gali.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Grum, da li vam je poznat taj izveštaj?

TUŽILAC GRUM: Upravo pokušavamo da ga lociramo, časni Sude.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ovaj ovde izveštaj, zajedno sa Rezolucijom, ima i svoj broj i sve drugo. Ako vam može biti od koristi, ja mogu da vam ga stavim na raspolaganje, ali da idemo dalje.

sekretar: Broj dokumenta je bio 91.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, da li vam je poznato da je tadašnji predsedavajući Saveta bezbednosti, austrijski diplomata Peter Hoenfelner (Peter Hohenfellner), zadržao ovaj izveštaj Butrosa Galija, da je sačekao da prođe sednica Saveta bezbednosti na kojoj su uvedene sankcije protiv SRJ sa činjenicama koje su potpuno odudarale od ovog izveštaja? Da li išta znate o tome? Ako ne znate, kažite ne. Da li znate nešto o tome?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ne sećam se, ne sećam se.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, moramo da budemo sasvim korektni prema svedoku. Mislim da bi svedok trebalo da vidi izveštaj i one relevantne delove o kojima govorite.

TUŽILAC GRUM: Imam jedan primerak.

SUDIJA ROBINSON: Možete li molim vas da date taj primerak svedoku?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste generalu primerak. Generale ...

SUDIJA ROBINSON: Koji su paragrafi iz tog izveštaja na koje se sada oslanjate?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na primer, paragraf 3, onda paragrafi u okviru paragrafa 5, pod "a" i "b". To govori o povlačenju JNA, dakle po-

vlačenju iz Bosne i Hercegovine. Onda paragraf 8, govori o tome da pošto predstavnici JNA iz Beograda vode pregovore sa Predsedništvom Bosne i Hercegovine u vezi s tim povlačenjem, da je postalo jasno da njihove reči ne obavezuju armiju, odnosno Vojsku Republike Srpske i na kraju paragraf 10 koji govori o tome da hrvatska armija je sada u Bosni i da je to nesumnjivo. Bez obzira šta oni to odriču, svi izvori govore o tome. Dakle, to nije sporno jer to piše u ovom izveštaju. Može se lako proveriti, pa vas pitam: zar nije evidentno, generale, da sadržaj Galijeveog izveštaja ni po čemu ne stvara osnov za sankcije prema Jugoslaviji, već možda samo prema Hrvatskoj, s obzirom na ovo da se tvrdi da je Hrvatska vojska u Bosni i Hercegovini? Je li to bilo jasno kad je reč o ovom izveštaju?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, u tom času ja sam verovatno bio na putu za Beograd. Bilo je dosta teško da se dođe, jer smo se nalazili zatvoreni, izolovani u Sarajevu. Sve šta ovde vidim odgovara realnosti. Uostalom mi smo u tom periodu razgovarali, bilo je reči o opsadi i o napadu na kolonu iz kasarne "Maršal Tito" i ovo je verni odraz onoga šta smo proživeli. Ovo je izveštaj generalnog sekretara Ujedinjenih nacija koji korektno odražava ono šta smo mi videli. Ništa ne mogu da vam kažem što se tiče drugih stvari. Ja sam bio daleko od Njujorka i mi ni na koji način u tom času nismo bili uključeni u rasprave unutar Saveta bezbednosti. Ako biste hteli da vam odgovorim tako što ću vam reći da JNA nije bila strana u tom procesu, ona to službeno nije bila, i zato u izveštaju u onome što je napisano sa potpisom Butrosa Butrosa Galija, generalnog sekretara Ujedinjenih nacija piše "navodno". Tamo stoji: "Navodno, Republika Srpska, Vojska Republike Srpske više nije pod kontrolom Beograda". U stvarnosti smo znali da Beograd i dalje nadležan nad Mladićem, da ima autoritet nad Mladićem. U to sam potpuno uveren, kao što sam i maločas rekao i nadam se da sam na neki način omogućio Pretresnom veću da stekne uvid u to kakva je stvarno bila situacija tamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, Beograd ni na koji način nije mogao da naredi ništa generalu Mladiću i to čak stoji i u citiranju ovog našeg razgovora iz vremena Srebrenice, gde sam ja nastojao da pomognem da se stvari smire, što pretpostavljam da nije sporno. To je ovaj vaš tabulator 21 gde govorite o sastanku samnom i ja ću da vam citiram samo paragraf 5 na kraju: "Dajući neuobičajeno otvorene deklaracije o podršci zahtevima UN-a, Milošević je izjavio da nije u mogućnosti da izdaje naređenja vojsci bosanskih Srba". A u paragrafu 7, pošto se ovde selektivno izvlače razne

konstatacije, na kraju, u paragrafu 7, poslednja rečenica i to je poslednja rečenica na strani: "Miloševićeva nova uloga kao ključnog tvorca mira i iskrenog pregovarača bila je prilično očita". Prema tome, pošto ste vi govorili o nastojanju da se zaustavi taj veoma naslućujući tragičan događaj u Srebrenici, valjda je jasno da je sa naše strane iskorišćen sav mogući politički uticaj, koji nam jedino i bio na raspolaganju, da to i postignemo. Je li to sporno ili nije, generale Morion?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, prešli smo sa 30. maja 1992. godine naprasno na mart 1993. godine. 30. maja 1992. godine i sami ste videli dokument u kojem se govori o našem sastanku, sastanku s vama. General Nambijar je predsedavao tom sastanku, govorili smo o tome Pretresnom veću i vi kažete da ste izvršili sve moguće pritiske, sve šta ste imali na raspolaganju da dođe do prekida bombardovanja Sarajeva. Ja se ne bih složio sa vama u tom vašem pokušaju da odbacite svoju odgovornost. Imali ste mogućnost, ponavljam još jedanput i kažem vam to sada direktno, i zato sam i otišao u Beograd k vama, imali ste tu mogućnost sve do časa kada je Mladić u potpunosti izmakao vašoj kontroli, kad je odbacio Vens-Ovenov plan u maju. Do tog časa imali ste mogućnost da delujete, da utičete na njega i to nije sporno. I zbog toga sam otišao u Beograd. Došao sam da tražim od vas da mi pomognete da dođe do sprovođenja plana. Mladić je odbijao mogućnost da se sastane sa mnom i zahvaljujući vama mogao sam da se sastanem s njim. Dakle, to je ono šta sam ja doživeo i mogu o tome da svedočim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam posredovao i nadam se da neće te poreći da sam uspešno posredovao, jer je to sve tada zaustavljeno, je li tako ili ne?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Upravo tako. Ja sam to i rekao u ovom dokumentu koji ste vi citirali.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A on je bio politički, upotrebljen je da se zaustavi bilo kakvo krvoproliće tamo. To valjda nije sporno. Je li tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada da se vratimo na 27. novembar 1992. godine, sastanak sa srpskim i hrvatskim predstavnicima...

SUDIJA ROBINSON: Samo trenutak.

SUDIJA KVON: Svedok je rekao da, ali to nije ušlo u zapisnik.

SUDIJA ROBINSON: Nismo registrovali vaš poslednji odgovor, generale. Nije ušao u zapisnik.

SVEDOK MORION: Što se tiče uloge pregovarača, koju je igrao gospodin Milošević, koliko se ja sećam, dok sam ja bio sa njim u Beogradu, tačno je da sam posle tog sastanka sa njim bio u situaciji da sprovedem celokupni plan, ali to je samo potvrđivalo koliko je uticaj imao gospodin Milošević nad Mladićem i nad vojskom bosanskih Srba.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moje zalaganje i sav moj politički uticaj da se postigne zaustavljanje krvoprolića, bio je verovatno sada neki negativan faktor u tome. Ali da se vratimo, vrtićemo se na to, generale. U izveštaju od 27. novembra 1992. godine, sa sastanka sa srpskim predstavnicima 26. novembra i hrvatskim predstavnicima 27. novembra, koji ste uputili komandi UNPROFOR-a u Zagreb, vi kažete u tački 2: "Da bih odgovorio na vaše pitanje o tome da li je general Bobetko priznao da postoji prisustvo hrvatskih snaga u Bosni i Hercegovini: (a) general Bobetko je često spominjao samo povlačenje hrvatskih snaga, onda kada Hrvatska teritorije više ne bude izložena napadu i onda kada međunarodna zajednica bude garantovala njoj njene granice i njenu teritoriju; (b) u odgovoru na direktno pitanje, on je odbio da prizna da je imao neke snage u Bosni i Hercegovini; (c) ova očigledna nepodudarnost se nije smatrala kao nešto šta je očigledno svim stranama, a to je da je general Bobetko imao snage u Bosni i Hercegovini i hteo je da diskutuje o detaljima postizanja mira, ali nije bio spereman da diskutuje o prisustvu svojih snaga tamo". Pola godine nakon ovog navedenog izveštaja Butrosa Galija od 30. maja, gde on govori da je Hrvatska vojska tamo, zvanična vojske Hrvatske je još držala pod svojom kontrolom deo Bosne i Hercegovine. Je l' tako, generale Morion?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Ja sam to osudio. Ja sam bio prisutan. Naravno, nije nikad bilo lako ostati što je moguće više nepristrasan. Ja sam rekao da smo mi imali određene podatke, koji su nas navodili na to da je Hrvatska vojska delimično i dalje prisutna, a on nam je dao one odgovore

koje ste vi ovde danas upravo naveli. On je govorio: "Apsolutno ne, to nisu naše snage, to su snage HDZ" i tako dalje, "snage Mate Bobana". Dakle, ukoliko vi želite da ja ovde kažem da nisu samo Srbi ti koji su odgovorni, ja to mogu da potvrdim. Ja sam to govorio od početka, ja ne želim da se Srbi ovde satanizuju i ja sam svedok tome svuda. Ja sam svuda govorio o tome da je većina tih ljudi bila dobronamerna. Na žalost, bilo je jako puno ubistava koja su ti ljudi počinili i oni koji su naveli ljude da takve zločine počine su ti koje treba da osudimo. Bilo je nekih slučajeva i u Zagrebu i vi želite da ja to potvrdim. Bilo je toga i u Sarajevu.

SUDIJA KVON: Samo trenutak. Gospodine Grum, da li mi imamo ovaj izveštaj u nekom od tabulatora?

TUŽILAC GRUM: Ne, časni Sude.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To vam je, gospodine Kvon (Kwon), 27. novembar 1992. godine, upućeno komandi UNPROFOR-a u Zagrebu, ERN 0046647 i onda su navedene ove tačke: "U odgovoru na vaš zahtev" i tako dalje, pa general Bobetko, i tako dalje, sve to šta sam pročitao ...

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, ako mogu da vam pomognem.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Tapušковиću.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Sve ovo šta gospodin Milošević predočava svedoku Morionu, generalu Morionu, u stvari su, to je dostavljeno po Pravilu 66 i ja pretpostavljam da gospodin Milošević ima to ispred sebe. To su sve i svi ovi podaci se nalaze, to su pitanja i odgovori iz iskaza od 19. novembra 1999. godine, koje je general Morion dao pred Vrhovnim sudom (Cour de Cassation) u Parizu (Paris). Ta je izjava vrlo kompletna, svi ovi podaci su sadržani tamo i koliko ja vidim, ima i francuska i engleska verzija. To nam je davno dostavljeno i gospodin Milošević koristi upravo to.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Tapušковиću. To je bilo vrlo korisno i možda će sada i Tužilaštvo moći da nabavi primerak.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U toj izjavi, ja opet citiram vas, generale, vi kažete između ostalog: "Svim stranama bilo je očigledno da general Bobetko stvarno ima jedinice u Bosni i Hercegovini" i objašnjavate da se radi o Bosni i Hercegovini severno od Dubrovnika. Recite, generale, koliko je tu bilo snaga Republike Hrvatske i koliko ih je uopšte bilo u tom periodu u Bosni i Hercegovini?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ne, ne mogu da vam dam cifru zato što, da vam ponovim, dakle Hrvati su tvrdili da su te snage tamo da bi štatile Dubrovnik. Prema tome, to jeste bila teritorija ka severu, odakle su oni tvrdili da obezbeđuju svoju odbranu. Ja ne mogu da vam kažem koliko je njih bilo tamo. Imali smo kontakte u tim regionima kod Dubrovnika kad se JNA povukla. Mi smo pregovarali sa njima, sa Bobetkom o povlačenju. Imali smo i posmatračke koji su bili razmešteni tamo, ali ne mogu ništa da vam kažem o tim snagama u brojčanom smislu. Ja ne kažem da su hrvatske snage bile prisutne tokom cele krize.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. O tome postoje podaci ako vi ne možete da se setite sad. Lako ćemo da ih nađemo. Vi pominjete i u izjavi i pripadnike oružanih snaga iz Sandžaka, koje su bile raspoređene oko aerodroma, a koje je kontrolisalo Predsedništvo, dakle Izetbegović. Vi znate da to što zovete Sandžak, da je to jedna oblast u Srbiji u kojoj ima značajna koncentracija muslimanskog stanovništva i pretpostavljam da vam je poznato da ...

SUDIJA ROBINSON: Trenutak, gospodine Miloševiću. Izvolite, gospodine Tapušковиću.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Da ne bi čekali da Tužilaštvo to nabavi, tu je kompletna izjava na francuskom jeziku koja se može staviti da bi general Morion video ovo što mu je predočio gospodin Milošević.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja sam video ...

SUDIJA ROBINSON: Da, dajte to generalu.

SVEDOK MORION: Ne, ja potpuno uviđam o čemu se radi. Potpuno mi je jasno, časni Sude, svakako. U novembru smo imali te pregovore koji su se

vodili o povlačenju JNA iz Dalmacije i okoline Dubrovnika. Prema tome, ja uopšte ne osporavam ono šta je rekao gospodin Milošević.

SUDIJA ROBINSON: Mi smo mislili samo da se to stavi pred vas u slučaju da vam treba.

SVEDOK MORION: Ne, časni Sude. Govorili smo o Sandžaku, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To je oblast u Srbiji. Tu je bilo mnogo dobrovoljaca iz Sandžaka u vojsci bosanskih Muslimana. Da li možete da kažete, generale Morion, koliko je bilo Muslimana iz Srbije koji su se borili na strani Armije Bosne i Hercegovine u periodu dok ste vi bili tamo? Jer pominjete ove koji su bili oko aerodroma u Sarajevu i tako dalje.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Mi smo ih zvali "Sandžaklije". Bilo je nekih jedinica koje su bile kao oružane grupe. Bilo ih je možda nekoliko stotina, ali ne više od toga. Oni su bili razmešteni u području Srebrenice i vi to znate, gospodine Miloševiću. A sad, koliko ih je bilo, to ne mogu da kažem, nikad nisam brojao, ali smo znali da su oni bili ti koji su se međusobno borili, da su povremeno gađali i nas u toj unakrsnoj vatri. Takoreći je skoro konstantno bila otvorena vatra na naše Plave šlemove. Dakle, to su radile te "Sandžaklije" i sigurno je toga bilo i kasnije, ali vi ste hteli nešto drugo da kažete.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa recite mi dakle, da li imate saznanja o učesću stranaca u toj takozvanoj Armiji Bosne i Hercegovine, posebno onih fundamentalistički nastrojenih iz raznih zemalja, tih takozvanih mudžahedina ili ratnika džihada?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Oni su delovali u području Viteza. Tamo se nalazila jedna može se reći brigada i ponovo vam kažem, nisam ih brojao, ali da, jesam, video sam ih u dejstvu i to je bilo neposredno pre nego što sam otišao iz regiona. Bilo ih je u jednom određenom broju i bili su aktivni tek od 1993. godine. Oni nisu bili tamo na samom početku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, tek od 1993. godine. Ovde imam, naravno vi to, vi u to vreme niste mogli znati, ali ja ovde imam na primer "Optužnicu u predmetu Sjedinjene Države protiv Zakarijasa Musajija (Zacarias Moussaoui) pred Okružnim sudom Istočne Virdžinije (United States District Court for the Eastern District of Virginia) zbog udruživanja

radi vršenja prekograničnih terorističkih akata", gde se kaže da je organizacije Al Kaida (Al Qaeda) funkcionisala kroz mrežu džihad grupa u različitim zemljama, uključujući i Bosnu ...

SUDIJA ROBINSON: Stanite, gospodine Miloševiću. U čemu je relevantnost toga?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Relevantnost toga je, gospodine Robinson, da je tada Al Kaida delovala u Bosni i Hercegovini, jer ovde piše, ovo vam je originalni, to je "*United States District Court for the Eastern Court of Virginia, indictment*", piše: "Optužnica: tačka 1, zavera da se počine dela zločina terorizma i to preko granica zemlje od strane Al Kaide. Al Kaida je delovala kako sama, tako i putem terorističkih organizacija pod njenim okriljem, uključujući i islamski džihad. U to vreme su islamske grupe" i tako dalje i tako dalje ...

SUDIJA ROBINSON: Zaustaviću vas. Po našem mišljenju to nije dovoljno relevantno. Pređite na sledeću temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: U redu, gospodine Robinson. Rekli ste, generale, da je opsada Sarajeva započela pošto je došlo do opsade kasarne "Maršal Tito". Dakle, nije bilo želje za opsedanjem Sarajeva, već se radi o isprovociranoj akciji, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: U početku da, ali kad sam došao na lice mesta, jer o tome treba da govorimo, dakle moja misija je bila u Bosni i Hercegovini. Ja sam prvo trebao da se sretnem sa Karadžićem i da mu kažem: "Gospodine predsedniče, ukoliko vi želite mir, a svi sada tvrde da žele mir, onda morate da prekinete sa opsadom Sarajeva". Ja sam stigao u oktobru i čak i pre nego što sam stigao u Sarajevo, ja sam tražio da moj štab bude na Ilidži. I ja sam onda rekao: "Vi ćete mi na taj način dokazati da pristajete da prekinete sa opsadom Sarajeva" i kao što sam vam ja već rekao, Karadžić je pristao na to, ali je Mladić bio protiv. Ali nemojmo gubiti vreme na to. Dakle, ovo je ono šta se desilo i ja upravo govorim o onome što sam tamo video.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa zato vas i pitam. Vi govorite u vašoj izjavi da su Srbi imali prednost na planu teškog naoružanja, a Muslimani su imali prednost na planu brojnosti pešadije, je l' tako? To je vaša konstatacija.

I kažete takođe: “Izetbegović je bio savršeno svestan opasnosti povezanih sa dizanjem opsade, kojima se izlaže njegovo Predsedništvo”. Je l’ tako kažete?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Ali nije predsednik Izetbegović bio taj koji nije hteo da se ukine opsada, već Karadžić i Mladić. Prema tome, nemojmo izvrtati stvari naopako. Karadžić je znao da ukoliko se ukine opsada Sarajeva, to bi dovelo do jednog krvoprolića i mislim da je donekle bio u pravu, da bi ljudi pobjegli iz grada. Ljudi koji su bili opkoljeni su živeli kao pacovi u rupama. Dakle, on je taj koji je odgovoran i nemojte pokušavati da me naterate da kažem nešto drugo ko je bio odgovoran. Ali zato što se i dalje nastavilo sa opsadom Sarajeva nije bio odgovoran Karadžić, već Mladić.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ne želim da vas nateram, generale, da kažete bilo šta, ja jedino vama postavljam pitanja, a vi odgovarate kako vi želite. U svojoj knjizi lord Owen (David Owen), koji je bio kao što znate vrlo dugo angažovan u mirovnim pregovorima kaže: “U Sarajevu je postajalo sve jasnije da su postojale dve opsade grada, jedna koju je sprovodila vojska bosanskih Srba granatama, snajperskom vatrom i paljbom, i druga, vojske bosanske vlade, koja je sprečavala odlazak svog naroda unutrašnjim blokadama i birokratskim komplikacijama. Zabranjen je odlazak telesno sposobnim muškarcima od 18 do 65 godina i ženama od 18 do 60 godina, jer su neophodni u odbrani grada, a njihov glavni razlog bio je drugačiji. Srpska opsada je u propagandnom ratu budila saosećanje sveta, stoga im je bilo potrebno da starci i deca ostanu. Bilo je to njihovo najemotivnije propagandno oružje, da uvedu Amerikance u rat, te nipošto nisu želeli da ono oslabi”. Citirao sam dakle, lorda Ovena iz njegove knjige. Iz ovog navoda jasno proizilazi da srpske snage oko Sarajeva nisu sprečavale izlazak iz Sarajeva, jer da su sprečavale, ne bi bile potrebne zabrane Armije Bosne i Hercegovine, bile bi bespotrebne, besmislene, je l’ tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Pa ja ne poričem ovo šta je možda napisao lord Owen. Ja sam siguran da kada je on ovde svedočio da je takođe odgovorio na ta pitanja. Ono šta sam ja doživeo je to da sam ja preuzeo odgovornost u Sarajevu na osnovu sporazuma koji je postignut sa srpskim snagama, a što se tiče aerodroma koji je stavljen nama na raspolaganje, posle toga je korišćen. I ponavljam, osoba koja se zaista protivila tome da se ukine opsada Sarajeva je, kada sam ja dao onaj predlog da se moj štab osnuje na Ilidži, to je bio Karadžić i to pod uticajem generala Mladića. Nije bilo nikog drugog. Bošnjaci jesu koristili prisustvo svojih stanovnika upravo kao što ste

vi sada rekli, zato da bi njihova situacija i dalje ostala u žiži interesovanja svetske javnosti. To je tačno. Takođe su i sprečavali evakuaciju Srebrenice, ukoliko ste to želeli da kažete. Kažem da, to je tačno. Oni su odbili da priznaju, bar zvanično, etničko čišćenje i tako su se stvari desile. Ja sam pokušavao da uverim Karadžića da je bilo u njegovom interesu da ospori ovu propagandu, da je u njegovom interesu bilo da se ukine opsada Sarajeva i ja sam to njemu puno puta rekao.

SUDIJA ROBINSON: Generale, mi smo se već dovoljno bavili tim pitanjem ko se suprostavljao ukidanju opsade. Pređite na nešto drugo, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, vi u svojoj knjizi govorite o sporazumu o slobodi kretanja civila u oblasti Sarajeva, koji je zaključen na sarajevskom aerodeomu 13. decembra 1992. godine, a u okviru mešovite radne grupe. U vezi s tim sporazumom koji je predviđao tri koridora za kretanje civila iz oblasti Sarajeva pod nadzorom UNPROFOR-a, vi kažete: "Predsedništvo je sa oklevanjem prihvatilo taj sporazum koji je garantovao slobodu kretanja za pojedince, pošto su to zahtevali Srbi, a pridružili im se Hrvati". Dakle, ta vaša konstatacija potvrđuje onu Ovenovu tvrdnju. E sad takođe kažete u izjavi: "Ne više od nekoliko hiljada ljudi evakuisano je po potpisivanju tog sporazuma. Bilo je 20 autobusa Srba i Hrvata, a ukoliko se dobro sećam, bilo je čak i nešto Slovenaca. Srbi su evakuisani preko Lukavice i nešto Hrvata, međutim Predsedništvo nije dozvolilo ni jednom jedinom Muslimanu da ode iz Sarajeva". To su vaše reči. Dake, očigledna je potreba za propagandnim sredstvom i žrtvovanjem vlastitih pripadnika vlastitog naroda u propagandne svrhe. Je l' tako, generale, da Predsedništvo nije dozvolilo ni jednom jedinom Muslimanu da ode iz Sarajeva?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Verovatno to nisam baš na taj način rekao. Sećam se odlično tih pregovora. Bili su vrlo teški, kao uostalom i svi pregovori u kojima sam učestvovao za vreme svog prisustva tamo. Sećam se evakuacije Slovenaca. Da, u potpunosti ste u pravu, i evakuacije Srba koji su hteli da odu. Ne, ja ne poričem, potvrđujem naprotiv da nije bilo u interesu bosanskog Predsedništva i Izetbegovića da se grad isprazni. Ako je to ono šta tvrdite, da, slažem se s tim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pošto ste rekli da niste baš tako rekli, možete mi verovati, ja sam vas sasvim precizno citirao. Evo to piše na ovoj

strani ERN 0184012 vaše izjave, na samom vrhu u srpskom prevodu, kaže rečenica: “Međutim Predsedništvo nije dozvolilo niti jednom jedinom Muslimanu da ode iz Sarajeva”, a ceo citat pročitao sam vam maločas.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Na žalost, u tom času kad je došlo do otvaranja koridora i to po zahtevu srpske strane, u suštini nije došlo do dizanja opsade. I dalje je oko Sarajeva na brdima bilo ljudi sa artiljerijskim oruđem i to su bili Srbi. To je ono šta se stvarno dogodilo i mislim da je reč o ozbiljnoj političkoj grešci s Karadžićeve strane. Nije shvatio koliko je bilo potrebno da se vrata otvore. Ja sam mu rekao: “Vrata koja treba da se otvore su vrata Ilidže”. Ja sam mu predložio da se na Ilidži osnuje neka vrsta Vatikana (Vatican) sa zastavom Ujedinjenih nacija i da mi možemo da baratamo stvarima. Na žalost, do toga nije došlo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Molim vas, ovo je druga stvar. Ja u to u ovom trenutku ne ulazim. Vi govorite u svojoj izjavi, u ovome šta ste govorili u Parizu o ovim ekstremnim sredstvima kojima se služilo Predsedništvo na čelu sa Izetbegovićem da bi sprečilo normalizaciju stanja i olakšalo položaj stanovništva. Ja sad citiram vas. Vi kažete: “Cilj Predsedništva od samog početka bio je da obezbedi intervenciju međunarodnih snaga u vlastitu korist i to je jedan od razloga što oni nikada nisu bili naklonjeni razgovorima. U to vreme Srbi su bili pripravnici na razgovore, budući da su smatrali da pobeđuju. Kad god bi se potpisao jedan takav sporazum o humanitarnim koridorima, problemi su stizali od Predsedništva. Konačno su koridori prihvaćeni. Početak njihove primene trebalo je bude povlačenje teškog naoružanja, do čega je trebalo da dođe 27. decembra u 17.00. Međutim, tog dana je granatirana moja rezidencija u Sarajevu. Granatu su ispalile bosanske snage. To je izvesno”, sve su to vaše reči. “Položaj Predsedništva bio je veoma delikatan. Bili su poraženi na bojnopolju. Apsolutno je izvesno da se u strateškom smislu, barem što se tiče rata, smatralo normalnim da Predsedništvo odbije veliki iskorak ka miru.” To ste vi rekli. I granatirali su vam čak i rezidenciju tada kada je trebalo da nastupi mir i nisu hteli da naprave taj korak ka miru. Dakle, sve ovo ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, već neko vreme govorite, a da niste uputili pitanje svedoku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Robinson, sasvim ste u pravu, ali ja sam već neko vreme, kako vi kažete, govorio citirajući generala Mo-

riona. Dakle, da li se može zaključiti da je Predsedništvo Bosne i Hercegovine na čelu sa Alijom Izetbegovićem bilo spremno da pribegne i najradikalnijim sredstvima, poput ovog navedenog, vas citiram, da bi ostvarilo svoje strateške ciljeve?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Gospodine Miloševiću, reč je o pravilima koja vladaju u takvoj situaciji. Gospodin Izetbegović je izgubio. Bio je potpuno stešnjen uz zid, a Mladić je ostvario gotovo sve svoje ciljeve, osim što nije uspeo da uđe u Sarajevo i podeli Sarajevo na dva dela, šta mu je bila namera, i da napravi od Sarajeva svoj glavni grad. Dakle, Izetbegović nije imao drugih sredstava na raspolaganju, ali ne želim da sudim o tome. Morao je da se brani, branio se sa svim onim šta je imao u rukama, a stvarno nije bio u poziciji da strateški odnese pobjedu. Vi ćete se setiti što se tiče plana Vens-Oven, kad je trebalo da počne da se primenjuje, kad ste ga vi prihvatili i kad je Mladić sproveo svoj puč na Palama, u parlamentu je otvorio dve karte: jedna je pokazivala njegova osvajanja, šta je sve uspeo da osvoji na teritoriji zahvaljujući krvi i znojnoj svojih boraca, a druga je bila karta Vens-Ovenovog plana koja je pokazivala manje teritorije, koja je bila manje važna. Dakle, kada se radi o vremenu o kojem sad razgovaramo, ja sam u to doba činio sve šta sam mogao u skladu sa svojim mandatom da uspostavim osnovne uslove za mir. Ako želite da kažem da nije bilo u Izetbegovićevom interesu da popusti, da, tako je, slažem se s vama. Nije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: On je odbio mir u stvari?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: On je odbio poraz, odbio je abdikaciju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je ovaj navedeni incident granatiranja vaše rezidencije, gde vi kažete da je potpuno izvesno da su to uradili, ispalile muslimanske snage, to je izvesno, da li je muslimanska strana to pokušala da pripiše taj incident srpskoj strani? Sećate li se toga?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ne. Ne, nisu to čak ni pokušali, jer ja sam već bio dokazao zahvaljujući analizi kratera da je do hitaca došlo sa strane koja je bila pod muslimanskom kontrolom. Gospodine Miloševiću, budući da sad govorimo o celom tom razdoblju, neposredno posle toga sam primio jednog američkog senatora koji me je pitao: "A gde su dobri momci?", a ja mu kažem na to: "Na žalost, nema dobrih i loših, svi su loši momci". Svi su zapravo uhvaćeni u tu paklenu spiralu. Nemojmo da krivimo samo one koji su najdirektniji izvršioци. Na žalost, nemaju načina da deluju drugačije. I to je ono šta sam ja u to vreme rekao kad su me stvarno granatirali, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li su pored propagandnih i vojni razlozi stajali iza ove, iza ovog stava o kome sada govorimo, iza stava muslimanskog Predsedništva i Izetbegovića? Osim ovih propagandnih i vojni razlozi, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: To je bio gotovo jedina teritorija koji su oni stvarno kontrolisali, osim Tuzle koja je bila u manje ozbiljnoj i dramatičnoj situaciji, ali to je bilo simboličnog značaja. Ceo svet je pratio šta se događa u Sarajevu. Dakle, Izetbegović nije mogao, ja sam iskreno uveren u to, nije mogao da dopusti da se Sarajevo isprazni, ako je to ono šta želite da kažem, da, slažem se.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale, ja vas molim samo da se zadržavamo na činjenicama, jer nemamo mnogo vremena. Ako je čitava slika o gradu-žrtvi doprinosila ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, kao što ste spomenuli vreme, mi bismo trebali da imamo pauzu u 12.15 i kad se vratimo imaćete još 12 minuta da završite sa unakrsnim ispitivanjem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, mislim da je ovaj svedok vrlo značajan svedok i ja sam vam već postavio zahtev da mi omogućite da ga pitam do kraja današnjeg radnog vremena. Na kraju krajeva, pretpostavljam da general Morion, kao što vidim je u veoma dobroj kondiciji, nema ništa protiv da bude ovde do 13.45.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, na žalost to ne zavisi o tome koliko je general Morion u formi. Kada vam istekne predviđeno vreme, onda ćemo da analiziramo da li da ga produžimo. Izvolite nastavite.

SUDIJA KVON: Gospodine Grum, reč je o izjavi na koju se poziva gospodin Milošević i koja je drugačija od onoga šta smo mi dobili. Reč je o drugoj izjavi svedoka.

TUŽILAC GRUM: Reč je o izjavi iz 1999. godine. To je zapravo službeni zapisnik razgovora u Parizu iz 1999. godine koji je dobijen od francuskih vlasti. Ukoliko Sud želi, mi možemo da pribavimo kopije posle pauze.

SUDIJA KVON: Gospodine Miloševiću, da li želite da uvedete u spis ovu izjavu?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Pretpostavljam da je ovo šta je išlo uz usmenu izjavu generala Moriona, a što je on pismeno davao u spisu, ali to je na strani ERN 0184013 gde general Morion govori ...

SUDIJA KVON: U redu. U tom slučaju molim vas da dostavite primerak Pretresnom veću.

TUŽILAC GRUM: Imam jedan primerak, ali treba mi par trenutaka da proverim da li je sve tu.

SUDIJA KVON: Izvolite, nastavite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala, gospodine Kvon. Ako je čitava slika, generale Morion, o gradu-žrtvi toliko doprinosila narušavanju srpskog položaja na međunarodnom planu, šta je nesumnjivo, da li se može reći da Srbima zapravo nije bilo u interesu da drže Sarajevo u okruženju, već naprotiv, ako posmatrate njihov stvarni interes?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ali na žalost, oni to nisu shvatili.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ću vam postaviti neka pitanja u vezi sa tim. Da li su oni možda morali, ja vas pitam kao iskusnog generala, da li su oni možda morali da drže grad u okruženju? Naime, da vam pojasnim pitanje. U Sarajevu je bosanska armija imala svoj Prvi korpus, jer se štab nalazio u centru grada, a Srbi su imali po obodu Sarajevsko-romanijski korpus Vojske Republike Srpske, koji je imao svoj glavni štab u Lukavici. Znači i jedna i druga strana imala je po korpus u Sarajevu, odnosno oko Sarajeva. To vam je poznato, je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, bilo je periodičnih sukoba okolo, da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sad, molim vas, da su Srbi kojim slučajem povukli svoju vojsku koja se nalazila oko Sarajeva i to u delovima Sarajeva pod srpskom kontolom, šta bi učinila muslimanska vojska? Samo da, da vam kažem da želim da vam ovde citiram takođe Dejvida Ovena iz njegove knjige kad kaže: "Odgovorio sam da, kada govori o dizanju opsade, Žipe (Alain Juppe) nije u pravu i da je previše pojednostavio situaciju. Oni delovi

Sarajeva koji su pod srpskom kontrolom, kao što je Grbavica, neće predati svoje teško naoružanje ukoliko ne zadobiju putem pregovora jemstva i garanciju od strane UN-a da ih brojnija muslimanska pešadija neće pregaziti. Samo podrobnijim pregovorima se mogu ukloniti prepreke na snajperskim putevima i na linijama konfontacije. Uklanjanje teškog naoružanja je dragoceno, ali ono samo po sebi neće prekinuti opsadu". Završio sam citat lorda Ovena. Dakle, iz ovog Ovenovog navoda proističe da srpske snage oko Sarajeva nisu mogle da se povuku čak i da su htele, jer bi time omogućile muslimansku vojnu ofanzivu iz samog Sarajeva, a to bi bila ofanziva čitavog jednog korpusa. Jeste li tako i vi videli stvar kao što je video lord Oven?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Lord Oven nije bio prisutan u Sarajevu, za razliku od mene, iako je on redovno dolazio. Za vreme pregovora koje smo vodili da se ti koridori otvore i odrede kojim će putem da idu, da se digne ta opsada Sarajeva, to je ono o čemu govorimo, trebale su da budu date garancije. Dakle, garancije koje bi pratile zahtev za tom predajom teškog naoružanja u ruke međunarodnoj zajednici, da to ne bude iskorišćeno kao neka prilika za bosansku stranu da pokrene ofanzivu ili da ide u napad na Grbavicu, na primer ili na Ilidžu, koje ste vi sami spomenuli. Na žalost, moram da kažem da sam redovno dobijao izjave o dobrim namerama da će doći do prekida vatre, prekida sukoba i tako dalje, ali to je svaki put dovedeno u pitanje i to sa svih strana. Ali da odgovorim na vaša pitanja. Dakle, da je došlo do dizanja opsade, kao što smo mi to pokušavali da uredimo, to bi bilo u perspektivi sprovođenja Vens-Ovenovog plana. Dakle, u perspektivi demilitarizacije Sarajeva i reč je o demilitarizaciji koja bi išla kroz demilitarizaciju i bosanske strane, ne samo srpske vojske.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, generale. Gospodine Miloševiću dok ste citirali knjigu lorda Ovena, a reč je o knjizi koja je uvedena u spis, rekli ste nešto šta nije ušlo u zapisnik, naime da je on rekao da neko nije u pravu i previše pojednostavljuje situaciju. Ko je osoba na koju se pozivate, i navedite nam stranu, molim vas?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je stranica 289 knjige "Balkanska odiseja" (Balkan Odyssey), a počinje citat: "Odgovorio sam da kada govori o dizanju opsade Žipe", on je bio francuski ministar spoljnih poslova tada "Žipe nije u pravu ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala lepo, hvala lepo, nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, na prostoru Sarajeva, vojno posmatrano, nalazio se korpus naspram korpusa, a linija opsade bila je zapravo linija fronta ta dva korpusa, je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, korpusa koji je u stvari imao "kalašnikove" i nekoliko višecevniha bacača, a sa druge strane ste imali korpus koji je na raspolaganju imao svo teško naoružanje, sve šta mu je ostavila JNA.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, o tome da li su imali teško naoružanje u Sarajevu, postoje podaci, neću da na to gubim vreme. A da li je tačno da su muslimanske snage koristile svaku dogovorenu obustavu vatre da bi, pre svega, kopanjem rovova, pomerile svoje položaje ka spolja prema srpskim položajima? Jeste uočili tu pojavu, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: U svakom slučaju da. Mislim da se linije fronta nisu ni malo pomakle za vreme celog tog perioda, kada sam ja tamo bio prisutan.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To da su, da li vam je poznato, generale, da su upravo ti pripadnici tog Sarajevskog-romanijskog korpusa Vojske Republike Srpske, ti vojnici koji su držali liniju fronta oko Sarajeva, u ogromnoj većini bili upravo stanovnici tog kraja, seljaci iz sela oko Sarajeva ili izbegli stanovnici iz samog Sarajeva? Oni su čak po smenama se smenjivali na svojim položajima i išli da se odmaraju kući. Evo ja ovde imam kartu napravljenu na bazi podataka, napravljenu 1981. godine, gde vi možete da vidite, ako želite da pogledate. Ja sam ovu kartu već ovde dao, da je celo praktično okruženje centra Sarajeva bilo naseljeno srpskim stanovništvom. Srpsko stanovništvo je ovde plavo. To su ljudi koji su tu živeli. Oni nisu došli odnekud da izvrše opsadu Sarajeva. Oni su držali pozicije pred svojim kućama. Je l' vam to poznato, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Nisu bili sasvim sami. Dosta ih je došlo, ponavljam, ja sam video da je dosta Srba došlo iz solidarnosti sa svojom braćom. Došli su da doprinesu njihovoj borbi. Za Srbe koji su bili na brdima oko Sarajeva rekao sam da to nije bilo zato što su hteli da dominiraju nego zato što su se bojali. To je bilo iz straha. Oni su se bojali da će im se nametnuti islamski veo. I ti koji su tvrdili da su se lavovi iz sarajevskog zoološkog vrta hranili srpskim bebama, oni su odgovorni za sve što su doživeli ti jadni srpski ljudi, srpski stanovnici. Tu mislim pre svega na Mladića kad se suprotstavio primeni Vens-Ovenovog plana i onda su ti jadni ljudi bili prisiljeni da napuste svoje kuće, Ilidžu, Grbavicu i tako dalje, i koji i danas sanjaju o tome

kako će da se vrate svojim korenima. I možemo samo da se nadamo da će međunarodna zajednica da se potrudi da im pomogne da se vrate.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, generale. Moramo da napravimo pauzu. Gospodine Miloševiću, razmotrili smo pitanje vremena. Posle ove pauze imaćete 30 minuta. Prijatelji suda će dobiti 10 minuta. Pauza od 20 minuta. Generale, molim vas, nemojte, podsećam vas, ni sa kim da razgovarate o svom svedočenju za vreme ove pauze.

(pauza)

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Morion, pošto ste čuli da mi je gospodin Robinson dao još samo pola sata, ja ću nastojati da što konciznije samo neke vaše ...

SUDIJA ROBINSON: Moram da vas prekinem. Ne dobijamo prevod. Imamo problem. Da, sada čujemo engleski prevod. Izvolite nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Generale Morion, pošto mi je gospodin Robinson dao još samo pola sata, ja ću nastojati da se što konciznije pozovem samo na neke vaše konstatacije, koje bih želeo da utvrdim. Vi ste rekli o tome da su bošnjačke snage se povukle pre pada Srebrenice: "Naser Orić je napustio enklavu nedelju dana pre pada Srebrenice, a bilo je dovoljno da njegove snage razore put minama i time da spreče tenkove da prodru u Srebrenicu", to sve vas citiram. "Ja nisam oklevao da kažem i da napišem da je Mladić upao u klopku u Srebrenici. On je očekivao otpor na koji nije naišao. On, smatram, nije očekivao da će se masakri desiti, ali je pri tom potpuno potcenio nagomilanu mržnju. Ja ne verujem da je on naredio masakre, ali ne znam, to je moje lično ubeđenje." I ja delim to vaše lično ubeđenje, generale Morion, ali pošto ste ga javno izneli pred poslanicima Nacionalne skupštine Francuske (Assemblée Nationale), pretpostavljam da ste sasvim odgovorno to svoje lično ubeđenje izneli, je l' tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da. Što se tiče toga, skrećem pažnju Pre-tresnog veća, kako bi mogli da razumeju šta se desilo, na pad Srebrenice u julu mesecu 1995. godine, ali ja sam napustio to mesto dve godine ranije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, ali ste iskustvo s generalom Mladićem imali prilično dugo. Vi dalje kažete takođe u Parlamentu Francuske gde su vam postavljana pitanja: "Ubeđen sam da je stanovništvo Srebrenice bilo žrtva višeg interesa, državnog razloga, ali višeg interesa koji se nalazio u Sarajevu i Njujorku, ali sigurno ne u Parizu. Da sam mogao da evakuišem sve one koji su to tražili u momentu kad sam intervenisao u Srebrenici, mi bismo svakako spasili jedan broj ljudskih života, ali ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, gospodin Grum je ustao. Sačekajte trenutak. Gospodine Grum, niste uključili mikrofon.

TUŽILAC GRUM: Predstavnici francuske vlade žele da se posavetujemo oko nekih pitanja. Da li bismo mogli da na trenutak pređemo na privatnu sednicu pre nego što se obratim Sudu?

SUDIJA ROBINSON: Da, ali molim vas, budite brzi.

(privatna sednica)

sekretar: Otvorena sednica.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Hvala vam. Imam ovde, ja imam ovde taj izveštaj "Informativni izveštaj francuske Nacionalne skupštine" (Assemblée Nationale Record d'Information). General Morion se svega toga dobro seća. To je uostalom bio javni dokument. Ja ništa izvan toga ne idem. Kažete dakle: "Vlasti Izetbegovića su te koje su se suprostavile evakuaciji prema Tuzli svih onih koji su to tražili, a bilo ih je mnogo. Rekao sam vam da se Naser Orić, po mom mišljenju, povinovao naređenju koje je dobijao iz Sarajeva da napusti zonu. Ja neću da kažem da je Sarajevo to koje je namerno izazvalo tu dramu. To je učinilo Predsedništvo, to je učinio Izetbegović. Naser Orić je u Sarajevu slušao ...

prevodioci: Čitajte sporije, molim vas.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: "Naser Orić je u Sarajevu slušao Predsedništvo. Kad kažem da je on, Mladić, upao u klopku i da je ta klopka bila

namerna, ja time ne kritikujem Izetbegovića. Po mom mišljenju, on nije imao drugog načina da izazove ono šta je želeo, to jest svrstavanje međunarodne zajednice na svoju stranu.“ Je l' tako generale Morion? Da isprovocira tu reakciju međunarodne zajednice protiv Srba, je l' tako? Je li ovo sada sasvim jasno ...

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Možda, gospodine Miloševiću. Međutim, ono šta je sigurno, oni koji su stvarno odgovorni su oni koji su pokrenuli ofanzivu, a to je Mladić. Dve godine pre toga zbog njega nije uspeo plan i nemojmo sada da izvrćete teze. Ja sam i dalje uveren da odgovornost, stvarna odgovornost za sva zla, ne samo za nesreću stanovništva u Srebrenici, nego i za srpski narod od 1993. godine, da je za to odgovoran Mladić. Nisam rekao ništa drugo osim toga, hvala.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na pitanje člana parlamentarne misije, gospodina Pjera Brana (Pierre Brane): “Čime objašnjavate taj užasni masakr?”, vi kažete: “Akumuliranom mržnjom. Bilo je odsečenih glava, bilo je užasnih masakra učinjenih od strane Nasera Orića u svim okolnim selima. Kada sam išao u Bratunac u vreme kada sam intervenisao, ja sam to osećao”. Pretpostavljam da to nije sporno, generale Morion?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Naravno da nije, međutim i malopre sam to ponovio u prvom delu ovog zasedanja, bio sam uveren da postoji taj stepen mržnje i mislio sam da je potrebno da reagujem u času kad sam reagovao, dve godine pre toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li ste upoznati da su početkom 1993. godine i u okviru svoje ofanzive Orićeve snage izbijale i do granice Jugoslavije, do Drine i da su pucale i na teritoriju Jugoslavije, ugrožavale hidrocentralu “Bajina Bašta” i granatirale područje, pogranično područje Jugoslavije?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ako hoćete sada da optužimo Nasera Orića, mislim da je on u svakom slučaju u rukama ovoga Suda sada. Znam sve što ste upravo naveli i znam da je bilo Sandžaklija koji su dolazili s druge strane, i imao je svog telohranitelja koji je bio odatle, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Vi i dalje govorite o aktivnostima u Srebrenici, gde izgleda da je značajnu režisersku ulogu imalo Predsedništvo u Sarajevu, kažete: “Čini mi se da sam u Srebrenicu ušao u noći 13. na 14. mart, onda su me blokirali 14. marta poslepodne. Kasnije sam

ustanovio da je to bilo po naređenju Predsedništva". Pa onda kažete: "U Srebrenici su me blokirale demonstracije žena. Sada znam je iz Sarajeva stiglo naređenje da me spreče u pridržavanju moje maršrute". Dakle, ta režija je bila iz Predsedništva iz Sarajeva, je l' tako, generale Morion?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ali te nesretne žene koje su bile tamo, one su stvarno bile tamo i reskirale su svoj život i živote svoje dece i to nije bila režija niti predstava, verujte mi. To je bila jedna neverovatna drama koju nikada neću zaboraviti i čiji sam svedok bio. To je sve šta ja mogu da kažem na tu temu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Potpuno se sa vama slažem da one nisu igrale predstavu, one su samo bile manipulisane. Dalje, citiram vas, vi kažete: "Ja sam obavestio i Beograd. Otišao sam kod Miloševića i rekao mu: "Evo šta će da se desi", on mi je pomogao. To što sam tada dobio bitku, to je bilo zahvaljujući stavu koji je Milošević zauzeo, ali i Njujork je bio u toku". Je l' tako, generale Morion? Vrlo sam vas precizno citirao.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, i to u potpunosti odgovara onome šta sam maločas rekao kad sam odgovarao na pitanja koja mi je postavljalo Tužilaštvo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I dalje vas citiram: "Zato sam i pozvao Srbe dok sam bio u Srebrenici i rekao im da sam ovde zbog njih. Evo uslova koje sam postavio Srbima i zbog kojih sam ostao onde: demilitarizacija, otvaranje vazdušnog koridora za evakuaciju ranjenika, konvoji humanitarne pomoći, posmatrači. Uspeo sam da te ciljeve ostvarim zahvaljujući Miloševićevoj podršci. Kada sam ga prvi put video, to je bilo kako bismo razgovarali o tom planu", je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, i to sam maločas rekao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na pitanje poslanika u Nacionalnoj skupštini Francuske: "Da li je fransusko-srpsko prijateljstvo i savezništvo iz Drugog svetskog rata", doduše mogli su da kažu i iz Prvog i iz Drugog, "dovodilo do prigovora u pogledu pristrasnosti francuskih pripadnika mirovnih snaga?", vi ste odgovorili, opet vas citiram: "Ako smo i mogli da ostavimo takav utisak, to je zato što je po pravilu kada bismo od Srba dobili saglasnost o nečemu, a postojao je samo jedan nivo gde se mogla dobiti saglasnost, to je bio Mladić, on je držao reč, šta drugi nisu činili", završen citat. A na pitanje predsednika parlamentarne misije Fransoa Lonkla (Francois Loncle):

“Koji drugi” odgovorili ste: “Bošnjaci, pa čak i Hrvati u nešto manjoj meri”, je li tako, generale?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ponavljam, reč je o određenom kontekstu zbog čega se ponekad smatralo da u francuske snage previše popustljive prema srpskoj strani. Ja sam francuski general i neću da zaboravim spomenik koji stoji u Beogradu “Volimo Francusku kao što je ona nas volela”. Ja takođe znam, gospodine Miloševiću, da je pre vas Tito uspostavio jedno vreme mira i pomirenja i ako je Tito još uvek poštovan na teritoriji Jugoslavije, onda je to zbog toga, to je nešto što stoji na celoj teritoriji. Do podsticanja ekstremizma i nacionalizma došlo je posle toga i oni koji su to činili su odgovorni. I zatim je došlo do instrumentalizacije toga i do počinjenja zločina, strašnih zločina počinjenih za vreme celog trajanja sukoba. Drugim rečima, to je razlog zbog koga sam svuda govorio da Srbi ne smeju da se demonizuju. Naprotiv, treba da se sudi onima koji su ih naveli da se nađu u toj ulici bez izlaska, u toj drami.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I ja se s vama slažem s tim. Najzad u svom svedočenju pred parlamentarnom misijom Nacionalne skupštine Francuske, izneli ste svoje mišljenje o prirodi rata u Bosni i Hercegovini. Poslanica Mari Elen Ober (Marie-Helene Aubert) vas je pitala: “Smatrate li vi ili ne da su postojali agresori i žrtve agresije i da je trebalo braniti žrtvu agresije?”, a vi ste odgovorili: “Ne. Ja sam bio prisutan i preživljavao tu krizu od njenog početka u aprilu 1992. godine i uvek sam odbijao da smatram da su postojali agresori i žrtve agresije. Zbog toga su mi Bošnjaci dugo prigovarali”, završen citat. Je li tako, generale Morion?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, međutim treba da bude jasno kakav je bio moj mandat. Ja sam i prošle nedelje o tome razgovarao na jednom seminaru, o ulozi mirovnih snaga. Moj mandat je bio da se ne stavljam ni na jednu stranu. Morao sam da se pokažem nepristrasnim, a kako nisam hteo da budem nečiji neprijatelj, vama je vrlo dobro poznato da je neprijatelj mog neprijatelja moj prijatelj. Ja sam od strane svih bio smatran preprekom i protivnikom. Mladić me stalno pitao: “Pa šta vi ovde radite? Pustite me da ja sredim svoje račune sa svojim Turcima i prestanite da mi se isprečavate na putu da sredim ono šta trebam srediti u Bosni”. Dakle, to je bila moja misija i ja sam odbio bilo koga da osudim. Ja sam odbio bilo koga da imenujem. Ja sam svaki puta imenovao one koji su kršili svoja obećanja, bilo da je reč o Srbima, Muslimanima ili Hrvatima. Svaki puta sam to učinio kada je to bilo

potrebno, u svojim izveštajima, u svojim kontaktima sa medijima, dakle svaki put kada se ukazala potreba za tim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa upravo u vezi sa ovim, kad kažete agresija i žrtve agresije, vi kažete: "Ne. Ja sam bio prisutan i preživljavao tu krizu od njenog početka i uvek sam odbijao da smatram da su postojali agresori i žrtve agresije. Zbog toga su mi Bošnjaci dugo prigovarali". Ja vas molim da objasnite da li smatrate, kao što su mnogi međunarodni učesnici to, manje ili više, blagovremeno primetili, da se u Bosni i Hercegovini kao i uostalom u drugim delovima u Jugoslaviji, radilo o građanskom ratu čijem je izbijanju u značajnoj meri doprinelo preuranjeno priznanje te republike i potpuni haos koji je to izazvalo?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Istorija će pokazati. Činjenica da smo mi danas ovde pred ovim Sudom, nadam se, baciće svetlo na zaključke koji će se doneti o tim istorijskim događajima. Još jednom, reč je o drami koja je potekla iz buđenja stogodišnjih demona i vi ste među odgovornima zato što je došlo do tog sejanja straha, zato što ste naoružali i podigli te pse koji su pobesnili i koji su izmakli vašoj kontroli i iz vašeg rukovođenja i to je moje duboko uverenje, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Imate li vi i jedan primer, generale Morion, gde sam ja doprinosa sejanju straha ili međunacionalne mržnje u tadašnjoj Jugoslaviji? Ili Vlada Srbije, Vlada Jugoslavije? Mi smo se zalagali za očuvanje Jugoslavije, kao što znate i zalagali se za međunacionalnu ravnopravnost sve vreme. Na kraju krajeva, Srbija, odnosno SRJ je ostala jedina zemlja za ovih 10 godina u kojoj se nije promenila struktura stanovništva. To vam je valjda poznato?

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, reč je o jednom vrlo hrabrom pitanju. Jeste li svesni toga?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Naravno, to je elementarna istina.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Dozvolite svedoku da odgovori.

SVEDOK MORION: Ja sam pratio početak te drame. S nestankom Tita videli smo kako ima sve više tih nacionalističkih istupa. Možda ste vi iz patriotskih razloga bili zagovornik Velike Srbije, ali to je jedan od razloga. Ja ne kažem

da je to jedini razlog to što je došlo do te bolesti straha, straha da će ljudi biti eliminisani. Što se tiče tih nesretnih događaja u Jugoslaviji, mislim da oni potiču iz toga. Ali ne mogu da vam kažem ništa više od toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Generale, vi ste na neki način ukazali kako je Vojska Republike Srpske bila pod kontrolom Beograda, šta ja naravno osporavam, pošto je to bila jedna samostalna vojska, a sami kažete u svojoj izjavi: "Ponavljam da Mladić nije primao naređenja ni od koga, osim od sebe samoga i tu činjenicu nikada nije ni krio". On je bio komandant svoje vojske, imao je svoje političko rukovodstvo i ne može se bilo kakvo... ili dajte mi bilo kakav primer bilo kakvog iz Beograda pritiska, osim onoga koji se odnosio na mir i na smirivanje situacije, koji i vi možete da potvrdite?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ponovno se vraćamo na prvi deo ove rasprave. Zaista u Bosni i Hercegovini Mladić nije slušao nikoga. On je bio samovoljan. U svakom slučaju, sigurno nije slušao Karadžića. Međutim, rekao sam maločas takođe, da kad sam otišao u Beograd u času kada sam hteo da učinim sve šta je u mojoj moći da spasim stanovništvo u Srebrenici, otišao sam u Beograd zato što sam znao da ste vi osoba koju i dalje sluša. Samo vas. On je s tim prestao. Potpuno je izmakao vašoj kontroli, po mom mišljenju, pošto je odbio plan Vens-Oven, međutim do tog časa on je bio, uostalom dokaz je da sam zahvaljujući vama mogao s njim da razgovaram u Beogradu. Hvala lepo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa pretpostavljam da je pod mojim pokroviteljstvom taj sastanak održan upravo u funkciji mira, generale Morion, je l' tako?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da nađemo zajednički jezik.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ja to nisam sporio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada samo nešto o podacima kojima mi raspoložemo i tvrdnjama da su više masakara izvršile snage Alije Izetbegovića nad svojim sopstvenim stanovništvom. Da li vam je išta od toga poznato? Evo ja da bi vas, da bi vas podsetio, odnosno da bi vam stavio neki osnov za ovo, citiran je dokument UN-a koji glasi: "Dokument od 6. februara 1994. godine iz UNPROFOR-a u Zagrebu - UN-u u Njujorku: Potrebno je pokloniti posebnu pažnju činjenici da je UNPROFOR gotovo 100 posto sigu-

ran da su Bošnjaci barem u dva navrata za vreme proteklih 18 meseci bili oni koji su uzrokovali granatiranje zbog kojih je bilo žrtava u Sarajevu". Koje su te dve prethodne situacije kada su Muslimani pucali na svoje građane?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Vi ste to upravo naveli. Reč je o dokumentu iz februara 1994. godine. Ja u to vreme nisam bio komandant već osam meseci.

SUDIJA ROBINSON: Generale, ako ne možete da odgovorite na pitanje, recite tako.

SVEDOK MORION: Ne želim da izbegnem odgovor u vezi s time. Maločas smo govorili o tome da je moja rezidencija granatirana na Božić 1992. godine i rekao sam da je granata došla sa bošnjačkih linija. I u drugim prilikama smo imali takav utisak. Međutim nemojmo da izvrćemo teze. Da Sarajevo nije bilo pod opsadom u tom paklenom krugu, da nije bilo nestašice vode, struje, svih sredstava za preživljavanje, da Sarajevo nije bilo granatirano svakoga dana, dan i noć iz topova koji su se nalazili na Lukavici i na brdima oko Sarajeva, Bošnjaci ne bi mogli da to učine. Dakle, bilo je slučajeva, da, tačno je kada je verovatno, jer to nikada nije stvarno dokazano, dokaz nije stvarno predložen, da je bilo provokacija i da su možda počinili napade na svoje sopstveno stanovništvo. Međutim, potrebno je da se to sagleda u kontekstu. Dakle ponavljam, reč je o situaciji gde nešto proizilazi iz same dubine ljudske duše, pobesnele duše, dakle ponavljam, oni su bili u opsadi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, koliko je meni još vremena ostalo? Ne bih hteo da me prekinete u pola pitanja.

SUDIJA ROBINSON: Imate još pet minuta otprilike, pet minuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vrlo dobro. Generale, da li vam je poznata tvrdnja da je masakr u redu za hleb u ulici Vase Miskina, koji se dogodio 27. maja 1992. godine, dakle vi ste bili tada komandant UNPROFOR-a u Bosni i Hercegovini i u kome je 16 lica poginulo, 140 ranjeno, takođe insceniran od strane Muslimana u propagandne svrhe, šta je i uspelo, budući da je tri dana kasnije Savet bezbednosti usvojio Rezoluciju 757 (UN Security Council Resolution 757) kojom su uvedene sankcije protiv Jugoslavije, šta je bilo za nas potpuno nerazumljivo? Da li vam je išta o tome poznato?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, s obzirom da znam kakva su bila tu-mačenja da treba da se vidi ko profitira od tog zločina. Bio je takođe napad na pijacu Markale. Međutim, nismo dobili dokaze. Nikad nije utvrđeno. Dakle, bilo je osnove da se postavi pitanje. A Srbi su uvek, od samog početka, tvrdili da oni nisu bili uzročnici toga, odnosno da oni nisu delovali. Ja, što se mene tiče, ja ne mogu da vam kažem ko je pucao. U tim okolnostima ne isključujem hipotezu da je to moglo da dođe i sa bošnjačke strane, ali nemam dokaza i ponavljam, Sarajevo je u tom času, i to treba da se uzme u obzir, bilo u opsadi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi, pretpostavljam, sećate se "Independentovog" (Independent) članka koji je napiso Leonard Dojl (Leonard Doyle) iz Njujorka, to je 22. avgust 1992. godine, gde on kaže: "Zvaničnici UN-a i zapadni vojni rukovodioci smatraju da su neke od najstrašnijih masaakra u Sarajevo, uključujući i masakr ljudi koji su stajali u redu za hleb, bili počinjeni od strane Muslimana, a ne Srba koji drže grad pod opsadom, zato što su hteli da pridobiju sažaljenje i da izdejtstvuju vojnu intervenciju. Ovo gledište je bilo izraženo u poverljivim izveštajima koji su bili podeljeni u Ujedinjenim nacijama i na zatvorenim brifinzima". Jeste li vi u vezi s tim prikupili bilo kakve informacije?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: To je jedan novinski članak koji se poziva na glasine. Znae, glasina je bilo svaki dan. Dakle da, upoznat sam sa tom hipotezom, ali nikada nisam imao mogućnosti da to proverim i svakako nisam jedan od tih visokih službenika, zapadnih službenika koji su bili čvrsto uvereni da su te optužbe tačne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pročitaću vam jednu izjavu ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, ovo će biti vaše poslednje pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Robinson. Komandant snaga Satiš Nambijar rekao je, pa vas samo pitam da li vi delite taj stav ili ne: "Prikazivanje Srba kao zlih, a svih drugih kao dobrih, ne samo da je bilo kontraproduktivno već i nepošteno. Na osnovu mog iskustva, sve strane su bile krive, ali samo su Srbi priznavali da nisu anđeli, dok su drugi insistirali da jesu. Sa 28.000 vojnika pod mojom komandom i uz stalni kontakt sa UNHCR-om i zvaničnicima Međunarodnog komiteta crvenog krsta

(ICRC, International Committee of the Red Cross), dakle niko od nas nije bio očevidac nikakvog genocida, van ubistava i masakara na svim stranama, koji su tipični u uslovima te vrste konflikta”.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, mislim da ste dovoljno pročitali. Kažite nam samo odakle to čitate? Odakle je ta izjava generala Nambijara?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je izjava koju je dao general Nambijar koji je bio u to vreme kada je to govorio, šef Instituta u Nju Delhiju (New Delhi), a izjava je 12. aprila 1999. godine. Znači posle svih iskustava ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala, hvala vam. Generale, šta možete da kažete na to? Generale, molim vas vaš komentar na to i time završavamo unakrsno ispitivanje.

SVEDOK MORION: Satiš Nambijar koga ja veoma cenim, cenim njegovo iskustvo i njegovo obrazovanje, je ovde rekao samo ono šta sam ja od samog početka ponavljao. Ne smemo da demonizujemo Srbe u toj stvari. Nemamo s jedne strane dobre momke, a s druge strane loše momke. Svi koji su se našli u toj spirali, delovali su iz solidarnosti u tom mehanizmu smrti.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Tapušковиću, imate reč.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Zahvaljujem Sudu. Da pokušam ako mogu što više u toku ovih nekoliko minuta, koje ste mi dali ...

SUDIJA ROBINSON: Imate 10 minuta.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Generale Morion, pošto mi je vreme zaista ograničeno, ako budete mogli da mi odgovarate što kraće i ja ću ovde da vam predočim samo jedan paragraf iz ovog iskaza koji ste dali istražiteljima Tribunala, a to je 45. Koliko ja razumem, vi ste to spomenuli, ali niste to objasnili. Vi ste jedanput sreli Orića. Da ili ne?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Sreo sam Nasera Orića više puta na Konjević Polju, neposredno pre i posle toga u Srebrenici.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: U paragrafu 45 ove vaše izjave stoji: "Naser Orić je svake noći vršio prepade na bosanske Srbe van grada. Kada mu se general Morion suprostavio u vezi ovoga, on je rekao da mu je to jedini način na koji može doći do oružja i municije. Priznao je ubistva bosanskih Srba svake noći". Tako piše ovde, da je on vama direktno kazao.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Svake noći sigurno ne, ako je to ono šta stoji, a što se ostaloga tiče da, slažem se.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ovde piše doslovce. To je kratka rečenica: "Priznao je ubistva bosanskih Srba svake noći", no dobro ja razumem vaše objašnjenje. U ovoj izjavi, odnosno ovo što je sad uvedeno kao dokaz, što je predloženo da se uvede kao dokaz, ta izjava koju ste dali u Sudu, tamo ima, na jednom mestu piše: "Orić je govorio", to su vaše reči "da su to pravila igre i da u toj vrsti partizanskog ratovanja on ne može uzimati zarobljenike". Jesu li to tačno vaše reči ili ne?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: I kad ste govorili za mart i april 1993. godine u toj vašoj izjavi, ovde imamo u tački 3, pošto je tačno zapisano, ovde piše: "Vladavina Nasera Orića podrazumevala je temeljno poznavanje kraja koji su njegove snage držale. Meni je izgledalo da on poštuje političke instrukcije koje su stizale iz Predsedništva". Je li i to tačno?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ali nije mi sasvim jasno zašto me to pitate. Naser Orić je slušao. On je bio na čelu jedne bande i vodio jedan gerilski rat u toj enklavi, ali se sam pozivao na to da je borac u službi Predsedništva.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Samo citiram vaše reči, jer u sledećem, u sledećem pasusu vi u zadnjoj rečenici kažete: "To što su me zadržali kao zatvorenika u Srebrenici, bilo je orkestrirano iz Sarajeva". Da li je i to tačno?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Na početku. Ja sam saznao to tek kasnije, ali sam već rekao i ponavljam, to nesretno stanovništvo je bilo u stanju totalnog terora i smatralo je, to nije nikakva mizanscena ili predstava, da sam ja štit za njih. Jedini način da se zašтите od tih napada i bombardiranja.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: U tački 9, to je sastanak koji ste 15. marta u Bratuncu imali sa Mladićem, vi kažete kada je bilo reči o Srebrenici?

nici: "Mladić je želeo da se Orić preda zajedno sa svim svojim snagama. Rekao je da će on sve zaustaviti ukoliko oni predaju svoje oružje. Ja sam odbio i uručio sam mu plan koji sam upravo napisao. On se sastojao od demilitarizovanja cele zone primenom mera predviđenih za Sarajevo, imajući u vidu sporazum po Vens-Ovenovom planu". Da li je demilitarizacija podrazumevala da svi naoružani ljudi unutar enklave budu oslobođeni od oružja i koliko je bilo naoružanih vojnika unutar enklave po vašem saznanju?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Koliko? Ništa o tome ne znam. Bilo kako bilo, u skladu sa sporazumom, svi oni koji ne bi hteli da predaju oružje, trebali su da napuste enklavu i bilo je takođe predviđeno sporazumom u okviru plana Vens-Oven da će Srbi da olabave obruč oko Srebrenice i da će postupno da vrate život u okolna sela. Međutim ništa od toga se nije dogodilo, vi to vrlo dobro znate zato što je propao Vens-Ovenov plan.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Ja ću vam, da bih dobio u vremenu, citirati jednu rečenicu koju ste izgovorili u parlamentu vašem ili pred parlamentarnom komisijom, vi ste ovde kazali: "Poznato vam je da sam mogao evakuisati samo samo ranjenike i 2.000 do 3.000 žena i djece. Iztebegovićeve vlasti su se suprotstavile tome da evakuiramo sve one koji su to tražili, a njih je bilo mnogo koji su hteli otići za Tuzlu".

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ponavljam, treba nam biti jasno da je cilj ofanzive koja je prethodila sprovođenju plana bilo etničko čišćenje. Dakle, evakuacija celokupnog muslimanskog stanovništva. Dakle, ja to nisam mogao da učinim zato što bi i mene optužili da saradujem na sprovođenju etničkog čišćenja, a to je bio Mladićev cilj, svakako, sigurno.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Zar nije zbog humanitarnih razloga trebalo ipak omogućiti ljudima da odu tamo gde su hteli, jer ih je bilo mnogo, kako vi kažete? Prema tome, da odu upravo zbog toga da bi mogli lakše da žive. Valjda je bilo važnije da spasavaju živote tamo gde mogu da se hrane, piju vodu i žive, nego da ostanu tu na tom mestu. Zašto je to trebalo?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Posle drame koja se dogodila dve godine posle toga, ako hoćete da vam kažem da mi je žao što nismo evakuisali stanovništvo, da, slažem se. Međutim ponavljam, to znači da je cilj bio čišćenje tog sektora, da tamo ne ostane Muslimana, a to je bilo etničko čišćenje. I celokupna međunarodna zajednica je bila oduvek protiv sprovođenja te politike, zato što je ta politika neprihvatljiva za ljudsko biće koje se iskorenjuje

iz njegovog okruženja, tla. Onemogućava mu se da nastavi da živi u kulturi u kojoj je odrastao. Dakle, u tom se sastojala drama. Oni koji su zagovarali tu politiku, danas su u mojim očima najviše odgovorni za dramu koja se dogodila.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Vreme je zaista ograničeno, da završim sa ovim. Isto se to nalazi u dokumentu koji se nalazi pred sudijama, a tiče se sladećeg. Ovde se navodi pod tačkom 7 za mesec januar 1993. godine, gde se govori o tome. Dokument pod brojem tim i tim, ispaljena je minobacačka granata iz kruga bolnice "Koševo". Dokument broj taj i taj, gde je jedan britanski vojnik ubijen na dan 19. januara, pa onda zbog minobacačkog granatiranja sarajevskog aerodroma na dan 16. januara. Pitani ste bili je li istina da su bosanske vlasti često koristile minobacače nedaleko od Koševa i evo šta ste vi odgovorili, da li je to tako? Ja ću to polako pročitati i time završavam: "Prepoznajem svoj rukopis. Videli smo minobacač na tom mestu, spreman da isprovocira reakciju kod Srba. To su sve vreme radili. Znam da su neki posmatrači Ujedinjenih nacija videli taj minobacač na Koševu. Veoma često su se služili minobacačima na Koševu radi provokacija". Je li to bilo baš tako kako ste ovde kazali ili ne? Da ili ne?

SUDIJA ROBINSON: Ovo je bilo poslednje pitanje. Da čujemo odgovor.

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Da, ali ja sam već u tom času to osudio.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Hvala.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Grum?

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽILAC GRUM

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Samo nekoliko pitanja. Zamoliću vas da se na kratko vratimo na dokument pod tabulatorom 4, dokaznog predmete 648. Gospodin Milošević je osporavao ono šta ste vi tvrdili o povlačenju vojske i o tome kako je ostavljeno oružje za njima i da li je on imao kontrolu nad vojskom. Sada vas molim da pogledate ovaj dokument pod tabulatorom 4 gde se kaže: "Kada ga je Mekenzi (Lewis MacKenzie) upitao o tome šta se događa sa JNA u Bosni i Hercegovini, Milošević mu je rekao da je od početka

njima rekao da ostave svoje krvavo oružje za sobom". Da li se ovo uklapa sa onim šta je napisao general Nambijar?

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nije korektno pitanje, jer ako pogledate dokument i na šta se on odnosi, tu se lepo kaže da sam ja najviše brinuo da vratimo našu decu nazad u Srbiju, a pošto je u tom trenutku zahtev bosanske Vlade bio da se ostavi oružje, a vojska nije htela da ga ostavi, jer bi ga uzela bosanska Vlada, ja sam dao prioritet životima naše dece iz Srbije i rekao: "Vratite nam decu", to piše tu "a džaba vam sve to tamo oružje", jer nisam želeo da bilo ko pogine zbog nekog topa ili minobacača, da nam pogine neki od tih vojnika koji su bili tamo. Prema tome, ovde se ne radi o ostavljanju oružja nekom ...

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Miloševiću. Dakle, uzimajući u obzir taj kontekst i ovo pojašnjenje, generale, molim vas odgovorite na pitanje.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Čega se sećate vezano za taj deo sastanka?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ja mogu samo da potvrdim ono šta sam maločas rekao, a to je da treba da pogledate ceo izveštaj, a ne samo jedan pasus, zato što ceo izveštaj odražava atmosferu koja je postojala tokom tog sastanka sa gospodinom Miloševićem 30. maja.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kasnije u tom dokumentu vi kažete da je gospodin Milošević rekao da ukoliko oni nastave sa tim granatiranjem Sarajeva, onda ne treba da očekuju više nikakvu pomoć. Vi ste ovo shvatili kao vojnu pomoć. Šta vi mislite o tome šta bi se desilo u Sarajevu i u Bosni da je gospodin Milošević u to vreme povukao svoju podršku?

SVEDOK MORION – ODGOVOR: Ne mogu sasvim da shvatim to vaše hipotetičko pitanje, jer to se nije tako desilo. Prema tome, uzimajući u obzir da smo mi bili sigurni da je vojska bosanskih Srba i dalje dobijala pomoć od svoje sabraće u jugoslovenskoj vojsci, to je doprinelo tome da se učvrsti pozicija Mladića. To je sve šta ja mogu da kažem o tome. Da su se stvari desile drugačije, ja ne znam šta bi bilo.

TUŽILAC GRUM: Nemamo više pitanja, časni Sude.

SUDIJA ROBINSON: Generale, hvala vam što ste došli da svedočite. Sad ste završili i možete da idete. Ovo se ne tiče vas, generale, možete da izađete, a sada da se osvrnemo na dokument koji je više puta pominjan ovde, to je svedočenje ovog generala pred francuskim sudom. Dakle, to je dokazni predmet Odbrane.

sekretar: Dokazni predmet Odbrane 242.

SUDIJA ROBINSON: Spominjao se još neki izveštaj.

TUŽILAC GRUM: Ukoliko se ne varam, mislim da se radi o dokumentu koji je već uvršten pod oznakom D 91.

SUDIJA ROBINSON: Dobro. Ja sam mislio da se možda radi o nekom drugom izveštaju. Izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da li je to dokument koji se odnosi na svedočenje generala Moriona ...

SUDIJA ROBINSON: Sačekajte, ne dobijamo prevod.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da li sad dobijate prevod?

SUDIJA ROBINSON: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da li se to odnosi na ovaj izveštaj, ovaj "Raport de informacion", svedočenje generala Moriona pred francuskim parlamentom? Pred francuskom parlamentarnom komisijom, pošto sam citirao više delova odatle.

SUDIJA ROBINSON: To je nešto drugo. To je nevezano za njegovo svedočenje pred Sudom. Dakle, to treba isto da se uvrsti. Molim da se dodeli broj za taj dokument. Sad nam je rečeno da se radi o istom dokumentu. Mi ćemo ovo da pogledamo, pa ćemo kasnije da vam kažemo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Hoću da pojasnim, gospodine Robinson. Samo da vam skrenem pažnju radi zapisnika. Kad sam maločas intervenisao na pitanje gospodina Gruma, to se odnosi na tabulator 4 i odmah u sledećem re-

du, iza citata koji je istrgao iz konteksta gospodin Grum piše: "On je dodao da je najvažnija stvar za njih bila da ..."

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, mi smo završili sa svedočenjem generala i sada nije prikladno da se na to ponovo vraćate. Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, sledeći svedok je onaj o kome sam vam govorio jutros i tražio sam da se možda produži vreme zasedanja danas zbog tog svedoka.

SUDIJA ROBINSON: Tražili ste to za svedoka B-235?

TUŽILAC NAJS: Da. Gospodin Grum misli da će glavno ispitivanje da traje pola sata.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, ukoliko glavno ispitivanje traje pola sata, onda unakrsno ispitivanje će da traje sat i po i vi ćete da se setite toga da sam ja vama odgovorio da ćemo pokušati da izađemo u susret koliko god je to moguće, pod uslovom da to ne dovede u pitanje kvalitet i pravednost ovog postupka. Jedan od aspekata toga je zdravstveno stanje optuženog. Juče smo dobili zdravstveni izveštaj, gde se preporučuje Pretresnom veću da se vrati na skraćeno radno vreme po kome smo radili do 13.45. Pretresno veće se nije u potpunosti pridržavalo tog saveta. Ono šta smo mi odlučili za ovu nedelju je da ćemo da radimo po skraćenom radnom vremenu, a sledeće nedelje, u sredu i četvrtak ćemo da radimo duže. Prema tome, ono šta vi sada tražite je da bez obzira na sve to, mi pokušamo da završimo sa ovim svedokom danas. Pretresno veće uradiće to samo u slučaju da je i optuženi u stanju da to uradi. Prema tome, ja ću da pitam optuženog da li je on u stanju da danas radi duže, a to bi po našoj sadašnjoj proceni značilo, da vidim koliko još sati, znači otprilike još dva sata sa pauzom. Dakle, na optuženom je da odluči i to zbog onog lekarskog izveštaja koji smo dobili. Gospodine Miloševiću, čuli ste ovo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Možete da odlučite, gospodine Robinson, ja ne želim da učestvujem u toj odluci.

SUDIJA ROBINSON: Pa nije na Pretresnom veću da odluči. Pretresno veće je već reklo da želi da se pridržava ovih preporuka koje smo dobili. Ja ću da se posavetujem.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, Pretresno veće je već odstupilo od preporuke lekara i mi ne možemo da potpuno ignorišemo preporuku lekara. Već smo donekle od toga odstupili i optuženi je rekao da on ne želi ništa da kaže o tome, stoga mi zauzimamo stav da ćemo danas da radimo do 14.00.

TUŽILAC NAJS: Ja ću sada da se konsultujem. Časni Sude, u tom slučaju ne pozivamo svedoka B-235 o kojem sam govorio jutros i za koga sam rekao da postoje neki problemi vezani sa bezbednošću. U tom slučaju ćemo pozvati svedoka Tore Soldala (Tore Soldal) da radimo danas do 14.00.

SUDIJA ROBINSON: Da.

SUDIJA KVN: Pod uslovom da je optuženi spreman za ovog svedoka. To je svedok koji nam stoji na raspolaganju već duže vremena da se s njim popune eventualne praznine. Da li imate nešto protiv da sada dođe gospodin Soldal, gospodine Miloševiću?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Nemam, i ja sam dobio vašu odluku da, pošto on dopunski daje neke informacije, da je on samo 20 minuta, kada je o meni reč, naravno.

SUDIJA KVN: Dok čekamo, možda bismo mogli da rešimo neka administrativna pitanja, da vidimo kakav je raspored za sledeću nedelju.

TUŽILAC NAJS: Da. Imamo jednu ili dve stvari koje mogu sada da vam iznesem. Ja sam vam rekao da smo imali jednog svedoka u vezi koga nismo bili sigurni hoće li da dođe ili neće, dakle neće da dođe. Kao što ćete da se setite, ja sam uložio jedan podnesak za gospodina Bilta (Carl Bildt) i očekujemo razrešenje. Ja sam rekao da je utorak jedini mogući dan kad je on mogao da dođe. Doduše, rekao sam ponedeljak, utorak ili petak. Ja sada potvrđujem da on može da dođe samo u utorak. Dakle, to je ono što se tiče njega. I on-

da imamo spisak svedoka koje smo pripremili da se popune dva dana, pod uslovom da u ta dva dana ne može da dođe gospodin Bilt. Mi ćemo morati da revidiramo situaciju i da vidimo šta ćemo da radimo za slučaj da vi odlučite da radimo u utorak.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Najs, rečeno nam je da nemamo ni jednu sudnicu na raspolaganju u popodnevnim satima. Dakle nema ni jedne popodne, stoga Pretresno veće namerava da pozove gospodina Bilta kao svedoka Pretresnog veća.

TUŽILAC NAJS: Izjava ovog svedoka koji sada dolazi Tore Soldala, je usvojena po Pravilu 89(F), ali postojalo je jedno dopunsko pitanje koje sam morao da mu postavim. Pretresno veće se seća toga da je on radio sa jednim zaštićenim svedokom C-048.

SUDIJA ROBINSON: Neka svedok pročita svečanu izjavu.

SVEDOK SOLDAL: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite sedite.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Recite nam svoje ime.

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tore Soldal.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li vi radite kao istražitelj u Tužilaštvu ovde u Međunarodnom sudu?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste vi radili sa svedokom koji je kasnije svedočio pod pseudonimom C-048?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, jesam.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi ste ga intervjuisali u maju 2000. godine i junu 2002. godine?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tokom tih razgovora da li je on spominjao neki dnevnik?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I u jednom trenutku ste vi sa prevodiocem proverili da li se u tom dnevniku nalaze stvari koje je on konsultovao?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, tako je. Kad je on izašao iz sobe, mi smo pogledali taj dnevnik i videli šta se tamo nalazi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I da li se to poklapalo sa onim šta je on vama govorio?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kasnije i pošto je on ovde svedočio krajem aprila 2003. godine, jeste li vi po mojim uputstvima otišli da se sastanete sa njegovom majkom?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nemojte da spominjete nikakva imena. Dakle, je li ona prema uputstvima bila sprečena da razgovara telefonom sa svojim sinom?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, tako je. Sin joj je rekao da ne treba da budu u kontaktu zbog toga što će on ovde da svedoči.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Govoreći o njoj, je li ona vama potvrdila da je postojao dnevnik i kako je on bio uništen?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Jeste li vi kasnije proverili sa svedokom C-048 o kretanjima optuženog u jednom konkretnom periodu o kojem je on kasnije govorio tokom svog svedočenja?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, sa analitičarem iz jednog našeg tima ja sam pretražio sve naše postojeće baze podataka koje se tiču optuženog za mart 1993. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I to ste radili zbog toga što se svedočenje tog svedoka C-048 ticalo tog perioda i toga gde se optuženi nalazio. Optuženi je rekao u usmenom ispitivanju da njegovo kretanje može da se ustanovi?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Jeste li vi ustanovili nešto vezano za kretanje optuženog za to vreme?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, imali smo nekoliko stvari koje su se poklapale tokom marta, ali ništa vezano za ono i za onaj događaj o kome je govorio svedok.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi kažete da je bilo preklapanja tokom tog pretraživanja. Neke su informacije iskrsele. Da li je bilo nekih podataka koji su u suprotnosti sa onim šta je govorio svedok?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kažite molim vas za koliko dana niste uspeli da nađete nekakve podatke o kretanju optuženog?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Pa morao bih da konsultujem svoje beleške.

SUDIJA ROBINSON: A šta vi to sada gledate? Jesu li to beleške o pretragama koje ste vi izvršili? Pretrage baze podataka.

SVEDOK SOLDAL: Tako je. Dakle, 8. marta smo ustanovili da je optuženi imao sastanak sa ruskom delegacijom poslanika, 11. marta je održao govor u "RTS-u" o Vens-Ovenovom planu. 12. marta se radilo o sastanku u Vrhovnom savetu odbrane i tog istog dana se sastao sa nekim grčkim parlamentarcima. Sredinom marta je otišao u mesto koje se zove Prijepolje, to je na jugu Srbije. Zatim se 15. marta sastao sa generalom Morionom, a sa njim se sastao i 26. marta.

SUDIJA ROBINSON: Izvolite, gospodine Tapuškoviću.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, koliko sam razumeo ovo zbog čega je svedok pozvan, on uopšte nije trebao da se bavi ovim stvarima, nego samo dnevnikom, je li taj dnevnik postojao ili ne i ništa drugo. Ovo je sada svedočenje o kretanju optuženoga u vezi čega ne može ovaj svedok da svedoči.

SUDIJA ROBINSON: Da, gospodine Najš. Mi smo to tako shvatili, da ovo svedočenje treba da se svede samo na podatke o dnevniku.

TUŽILAC NAJS: U redu. U tom slučaju nemam ništa više da pitam ovog svedoka.

SUDIJA KVON: I kako smo mi usvojili njegovu izjavu po Pravilu 89(F), onda mislim da treba da joj damo i broj.

sekretar: To će biti dokazni predmet 649.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, što se tiče unakrsnog ispitivanja, molim vas da se ograničite samo na dnevnik zato što ćemo deo glavnog ispitivanja koje se ne tiče tog pitanja, zanemariti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Robinson, taj svedok, čiji je navodni dnevnik proveravao ovaj sada svedok, koji radi za gospodina Najša, tvrdio je jednu apsurdnu stvar, kako sam ja, po njegovom tvrđenju i kako navodi u nekom navodnom dnevniku, svraćao u neku kockarnicu "Rojal" u Novom Sadu, zajedno s nekim funkcionerima u neko vreme da ...

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Miloševiću, umesto da držite govor, postavite pitanje.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Soldal, maločas ste na pitanje gospodina Najša da li ste mogli da ustanovite išta šta se poklapa sa događajem o kome je govorio taj vaš famozni svedok, odnosno konobar iz tog lokala, vi ste odgovorili da niste mogli da utvrdite ništa, je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Vi ste išli i obavili tri razgovora sa ovim svedokom, svaki u trajanju od po pet sati i vi kažete da se on stalno koristio nekom sveskom, je l' tako, za koju tvrdite da je njegov dnevnik?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I po onome šta vi kažete, ta je sveska stajala ispred njega za sve vreme tog intervjua?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste ga u bilo kom trenutku, za vreme vođenja tih razgovora, pitali da pokaže taj dnevnik ili da vam omogući uvid u njega ili da ga fotokopirate? Vi to niste, koliko vidim iz vaše izjave, ni jednom učinili.

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ja sam mu tražio dnevnik, pošto je on potpisao izjavu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Soldal, pa on vam je rekao da ga nema jer ga je njegova majka uništila, je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: To je pošto je došao ovamo u Hag (The Hague).

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: S obzirom da veliki broj vaših svedoka ovde, ove strane za koju vi radite, izvlači neke dnevnike, neke beleške i onda se one dostavljaju i meni i drugima ovde, u separatima ili u celini, kako je moguće da vi, ako je on stvarno imao neki dnevnik, niste uzeli zaj dnevnik od njega ili ga bar fotokopirali kad ste tri puta po pet sati s njim vodili razgovore?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ja nemam nikakvo ovlašćenje da išta uzmem svedoku. Mi smo mu tražili taj dnevnik pošto smo završili intervju i tražili smo i kada je došao ovamo u Hag da svedoči.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi, molim vas, pošto kažete da kada je on negde izašao na neki minut, vi ste krišom gledali u taj dnevnik i videli ste šta piše. Šta ste zapravo zapamtili da piše u tom njegovom dnevniku?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ja sada ne mogu da se setim o kojoj smo temi razgovarali kad sam ja pogledao u njegov dnevnik. Samo se sećam da se to ticalo onih tema o kojima smo tada razgovarali.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Soldal, kada kažete da nemate ovlašćenja da išta uzmete od svedoka, kažete "tražili smo dnevnik pošto smo završili intervju, tražili smo ga i kad je on došao u Hag". Ko su to oni koji su to tražili?

SVEDOK SOLDAL: Ja i istražitelji koji su mi se pridružili tokom intervjuja smo tražili taj dnevnik i kad je on došao ovamo u Hag, onda sam se ja sastao sa njim zajedno sa još jednim analitičarem iz našeg tima i onda smo ponovo to tražili.

SUDIJA ROBINSON: Dakle, vi kažete da je tokom tog intervjuja, je li to nešto uobičajeno da ukoliko nešto iskrnsne u tom intervjuu, nešto što se vama kao istražitelju učini relevantnim dokazom da vi obično ne tražite to od svedoka?

SVEDOK SOLDAL: Ja sam to tražio u trenutku kad smo završili intervju i kad je on potpisao izjavu i za mene je to uobičajena stvar da tražim sve dokumente koji su korišćeni tokom intervjuja i to po završetku intervjuja.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, koliko ste strana videli u tom dnevniku za to kratko vreme?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Samo strane koje su bile otvorene kad je on izašao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači samo dve, a ne znate na primer da, pošto je on bio konobar tamo u tom, po samoj njegovoj izjavi, jer ja to ne znam pošto nikad tamo nisam bio, da tu nisu bili neki recepti za jela ili nešto drugo unutra. Vi to ništa ne znate šta ima unutra, je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Pa ne mogu to da kažem zato što sam video samo dve strane tog dnevnika.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, tamo gde je to bilo otvoreno?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I samo na te dve strane, recite mi, molim vas?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Već sam vam rekao da se ne sećam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A sad kažete da ste tražili, odnosno pitali ste ga za dnevnik pošto je potpisao izjavu?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je kod vas uobičajena praksa da pošto potpišete izjavu, onda tražite dokument na koji se poziva?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I onda u istom paragrafu navodite da vam je prilikom svog dolaska u Hag rekao da dnevnik nije poneo i da ga je najverovatnije, kako vi kažete, njegova majka uništila, je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Jeste ga zamolili da proveri da li je dnevnik uništen, prostim telefonskim pozivom, na primer da okrene broj svoje majke, pa da je pita je li mu tamo dnevnik?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Rekao nam je da nije želeo da bude u kontaktu sa majkom, sve dok ne bude smatrao da je to dovoljno bezbedno po njega i mi nismo vršili pritisak na njega da zove majku.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Soldal, pa nećete valjda da kažete da je taj konobar iz toga kafea toliko značajna ličnost, da će neko da utvrdi kad zove svoju majku da s njom razgovara, da joj ugrozi bezbednost ili ne znam šta da radi, a u stvari ne tvrdi ništa? Mislim, čemu ta mistifikacija cele stvari?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: To je bilo njegovo viđenje situacije i mi nismo želeli da to osporavamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, tek kad se svedok vratio u Novi Sad, poslao vam je poruku u kojoj je stajalo da je majka uništila dnevnik, zajedno sa drugim papirima iz razloga sigurnosti.

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ja sam razgovarao sa majkom u njenom stanu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa je l' imate saznanja o kojim se to drugim papirima radi? Sad kažete, "uništila dnevnik sa drugim papirima". Kakve je to papire i dnevnike imao neki konobar iz nekog kafea?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ona mi je rekla da je on bio osoba koja je čuvala sve vrste dokumenata, papira, bez obzira da li su mu bili potrebni ili ne i ona je čistila njegov deo stana zato što je njegova sestra trebala da se useli tamo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Šta je čuvao? Račune sa hemijskog čišćenja, iz samoposluge, autobuske karte ili šta drugo? Kakve to papire? O kakvim to uopšte papirima govorite? Je l' ste bar pokušali da ustanovite o kakvim se papirima radi?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ja sam je pitao da li je bilo papira koji bi bili od interesa za nas. Ona je rekla ne, i da se radilo o ličnim stvarima, priznamicama i tako dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A recite mi, molim vas, ako je on dao nalog majci da mu uništi dnevnik, da li ste ga pitali kada je dnevnik uništen? U kom trenutku?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Prema onome šta je majka rekla, oni su uništili taj dnevnik i počistili sve šta je bilo u stanu odmah posle njegovog odlaska.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, i pošto je pitanje tog famoznog dnevnika otvoreno ovde za vreme unakrsnog ispitivanja, vas je gospodin Najs poslao u Novi Sad da obavite razgovor sa njegovom majkom o okolnosti uništenja ili uništavanja dnevnika, je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Oprostite, možete li da ponovite pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kažem, pošto je to pitanje dnevnika bilo ovde postavljeno u unakrsnom pitanju, bar da to vidimo iako je to jedna besmislica, vas je onda gospodin Najs poslao u Novi Sad da utvrdite s njegovom majkom da li je istina to u vezi s dnevnikom, je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači da je čak i gospodin Najs sumnjao u istinitost tvrdnji svog svedoka kada je vas slao tamo?

TUŽILAC NAJS: Mislim da to nije prikladna primedba.

SUDIJA ROBINSON: Da, slažem se. Nije bilo razloga za to. Izvolite nastavite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je tačno onda da ste na osnovu svog tog vašeg istraživanja, ovo inače sumnjivo svedočenje svedoka, učinili još sumnjivijim? I niste našli ništa od toga što ste tražili.

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je. Mi nismo našli dnevnik.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro. Mislim da nema smisla da traćimo vreme na ovo.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Časne sudije, samo jedno jedino pitanje i jedna jedina rečenica. Gospodine Soldal, ovde ste rekli na jednom mestu, evo to je ta rečenica i ja tražim samo jedno objašnjenje ako možete da ga date sudijama. Rekli ste ovde: "U jednom trenutku tokom razgovora taj i taj gospodin je napustio prostoriju, a ja sam iskoristio priliku da zajedno sa svojim prevodiocem pogledam u njegov dnevnik", je l' tako?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Tako je.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ – PITANJE: Zašto je to bilo potrebno? Da li je on tokom tih vaših dugočasovnih razgovora, u bilo kom momentu vas onemogućavao, jeste mu zatražili da pogledate, uz njegovo dopuštenje, dnevnik ili ne?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Nismo ga pitali da li smemo da pogledamo dnevnik tokom razgovora.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Hvala vam.

DODATNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još samo par pitanja. Da li je uobičajno ili nije da ljudi vode dnevnike, ovakve ili onakve?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Pa to je prilično uobičajno da vode dnevnike.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mesto gde ste vodili razgovor, je li to bilo u njegovoj kući i u slučaju da je to tako, da li je tamo bila neka foto-kopir mašina? Da li ste mogli to da fotokopirate?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ne. To jeste bilo u njegovoj kući, dakle to je bilo dva sata od kancelarije i nismo mogli to da fotokopiramo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači kad ste prvi put zatražili taj dnevnik, niste zapravo mogli odmah da ga fotokopirate?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Ne, nismo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I da li se on oslanjao na to šta piše u njegovom dnevniku? Da li vam je on dao neke isečke iz svog dnevnika?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Kad ste se sastali sa majkom, da li je bilo nekih nagoveštaja o tome da je ona bila u kontaktu sa svojim sinom ili ne?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Pa ona je zapravo bila prilično bojažljiva i plašila se da nešto nije u redu sa njenim sinom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I tokom razgovora, da li vam je ona ispričala nešto o dnevniku i da se nešto desilo njima zbog toga šta je njihov sin uradio?

SVEDOK SOLDAL – ODGOVOR: Da, pa prema njoj i njenom i njenom mužu, njihov sin je uradio stvari koje su mogle da dovedu u pitanje njihovu bezbednost.

TUŽILAC NAJS: Ja nemam više pitanja.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam, gospodine Soldal, što ste došli da svedočite. Sada možete da idete.

TUŽILAC NAJS: Molim vas da ova izjava bude pod pečatom.

SUDIJA ROBINSON: U redu. To će biti dokazni predmet 649.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, znam da sada završavamo sa radom. Vi ste nam dali produžetak roka za neke dokumente do petka. Ja aktivno radim na tim dokumentima, sam lično, iako moram da se pozabavim nekim drugim ključnim pitanjima. Za slučaj da bude potrebno, da li biste nam još jednom produžili rok? Možda do ponedeljka ili utorka.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Onda do utorka sledeće nedelje. Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da li biste bili ljubazni da omogućite da ja znam raspored preostalih svedoka?

SUDIJA ROBINSON: Dajte nam raspored za sredu.

TUŽILAC NAJS: Vratit će se svedok Brunborg (Helge Brunborg) da bi nastavio svoje svedočenje, pa zatim ide svedok B-325. Sadašnji plan je da u četvrtak saslušamo C-1250, zatim gospodina Kua (Phillip Coe) i gospodina O' Donnela (O'Donnell). Možda ne baš tim redosledom, ali to je to troje svedoka. Ukoliko bude nekih promena, mi ćemo odmah da vas obavestimo.

SUDIJA KVON: Znam da možda već na tome radite, ali koliko sam ja shvatio, postoje neke izjave svedoka koje su usvojene bez unakrsnog ispitivanja, ali koje nisu dostavljene.

TUŽILAC NAJS: Vi ste apsolutno u pravu. Gospođa Diklić (Diklich) i drugi ljudi u našem timu rade neprekidno, izloženi su teškim naporima da sve dostave svima i činimo sve šta možemo. Veoma mnogo ima posla.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Hvala. Danas je tačno dve godine od početka ovog suđenja. Završavamo sa radom. Nastavljamo sledeće nedelje, u sredu.

Fond za humanitarno pravo